

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA EKONOMICKÁ

Diplomová práce

**Nepodmíněný základní příjem jako možný nástroj
řešení ekonomické krize**

**Universal basic income as a possible solution for the
economic crisis**

Radek Proch

Plzeň 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma

„Nepodmíněný základní příjem jako možný nástroj řešení ekonomické krize“

vypracoval samostatně pod odborným dohledem vedoucí diplomové práce za použití pramenů uvedených v příložené bibliografii.

Plzeň dne 14.04.2022

v. r. Radek Proch

Poděkování

V první řadě mé poděkování patří mé dlouholeté partnerce, Ing. Ditě Kubíčkové, za její neutuchající osobní a morální podporu během náročného období nejenom při studiu.

V druhé řadě děkuji paní Ing. Vendule Tesařové, Ph.D. za její trpělivost s mými dotazy a pomoc jak při zpracování této práce, tak i přípravě ke státním závěrečným zkouškám.

Dále bych rád poděkovat své matce, která se mnou přetrpěla (nejenom) mé distanční studium a pomohla mi při šíření dotazníků.

V neposlední řadě děkuji i všem ostatním vyučujícím za předání jejich znalostí a vědomostí napříč mým pětiletým studiem.

Obsah

Úvod	7
1 Základní pojmy	9
1.1 Definice NZP	9
1.2 Argumenty pro NZP	12
1.2.1 Sociální spravedlnost, Lorenzova křivka	12
1.2.2 Podřadná zaměstnání	15
1.2.3 Vliv zaměstnanosti, cenové hladiny	16
1.2.4 Vliv technologického pokroku	18
1.2.5 Zjednodušení sociálního systému	21
1.3 Argumenty proti NZP	21
1.3.1 Problematika sociální (ne)spravedlnosti	21
1.3.2 Populismus	22
1.3.3 Obava z růstu dobrovolné nezaměstnanosti	23
1.3.4 Migrace za NZP	23
1.3.5 Kde na to vzít?	25
1.4 Sociální systém České republiky	26
1.5 Doplnující informace	29
2 Analýza NZP ve vybraných zemích	31
2.1 Aljaška	31
2.1.1 Historie	31
2.1.2 Nastavení funkcí fondu	32
2.1.3 Dividenda	33
2.1.4 Vliv NZP	34
2.1.5 Shrnutí	35

2.2	Kanada.....	36
2.2.1	Mincome	36
2.2.2	Výsledky experimentu Mincome.....	38
2.2.3	Ontario Basic Income Pilot (OBIP).....	40
2.2.4	Výsledky OBIP	42
2.3	Finsko.....	45
2.3.1	Výsledky finského experimentu	46
2.4	Švýcarsko	51
2.5	Německo	53
2.6	Méně významné experimenty	53
2.7	Poučení z proběhlých experimentů	53
3	Návrh NZP v podmínkách ČR	55
3.1	Výzkum zájmu o NZP.....	55
3.1.1	Vyhodnocení dotazníkového šetření.....	56
3.2	Jak by měl NZP pro ČR vypadat.....	60
3.3	Možnosti financování NZP v podmínkách ČR.....	62
3.3.1	Reorganizace daně z příjmů FO.....	62
3.3.2	Navýšení příjmů z výsledků hospodaření PO.....	64
3.3.3	Ostatní možnosti financování	65
3.4	Predikce dopadů na ČR při nastavení NZP	67
3.4.1	Změna spotřebitelských důchodů	67
3.4.2	Vývoj nezaměstnanosti	68
	Závěr	72
	Seznam použitých zdrojů	74
	Seznam zkratk	81
	Seznam tabulek	82

Seznam obrázků..... 83

Seznam příloh..... 84

Přílohy

Abstrakt

Abstract

Úvod

Prvotní myšlenku nepodmíněného základního příjmu (dále jen NZP) je dnes velmi obtížné určit. Ačkoliv se to tak nemusí na první pohled jevit, lidé nad NZP přemýšlejí již několik set let. Obvykle se jako autor první definice NZP uvádí anglo-americký filozof a revolucionář Thomas Paine. Hlavní myšlenky NZP definoval ve svém pamfletu *Agrarian Justice* vydaném v roce 1797. (Academia, 2006)

Dnes o více než 200 let později je tento pojem stále spíše jen filozofií a vidinou vzdálené budoucnosti. Existuje spousta textů v anglickém i dalších cizích jazycích, avšak v českém jazyce existuje jen velmi málo literatury, která je spíše jen překladem cizojazyčných publikací, nepřináší mnoho nových poznatků. Navíc zahraniční literatura je většinou spíše teoretická a filozoficky zaměřená, než aby hlouběji pracovala s možnostmi zavádění v praxi či ekonomickými aspekty.

Ve světě již proběhlo několik experimentů s NZP, avšak nikdy se jej nepodařilo implementovat. Je tomu i proto, že neexistuje mnoho studií, které by se tímto tématem zabývaly. To je ovšem pochopitelné. Experimenty prováděné na relativně malých vzorcích obyvatel přináší pouze malá a často ne příliš validní data. Tyto experimenty zůstávají jak časově, tak finančně velmi náročné, a proto byly provedeny jen v několika málo nejvyspělejších státech světa. Některé země dokonce tuto myšlenku zavrhly dokonce ještě před samotným experimentem.

Stále více se rozmáhající robotizace postupně vytlačuje lidské pracovníky z jejich pozic. Ačkoliv praxe již několikrát ukázala, že s rozvojem technologií vždy vzniknou nová pracovní místa nahrazující ta stará, nakonec se dostáváme k otázce „Je vůbec nutné, aby lidé museli pracovat pro přežití?“ Tato otázka je jedním z hlavních důvodů, proč se o NZP nejenom více celosvětově hovoří, ale také více projevuje zájem o jeho aplikace v praktickém životě.

Osobní postoj autora práce k aplikaci NZP v praxi je spíše skeptický. Lidstvo není na tuto možnost ještě plně připraveno, stále je nutné dořešit spoustu problémů, které by mohly implementaci bránit. Některé státy, jako je například Venezuela, (Forbes, 2017) jsou natolik zadluženy, že je pro ně implementace NZP v současné době nemyslitelná, což dále snižuje její realističnost. I přes fakt, že realizace NZP je v současnosti komplikovaná, neznamená, že tomu tak bude vždy.

Příznivci NZP jsou obvykle filozoficky a sociálně zaměřeni lidé, zřídka však ekonomové, pro posouzení realističnosti je tak nutné se na téma zaměřit i z jiného úhlu pohledu.

Cílem této práce bude sumarizovat teoretické poznatky, se zaměřením na ekonomické důvody, připravit podklad pro možné budoucí průzkumy ekonomického rázu a zajistit tím dostatečné množství informací pro navazující práce zabývající se tematikou NZP.

V první kapitole bude nejdříve definováno, co vlastně NZP je, jaké jsou argumenty pro a proti jeho aplikaci. Budou určeny očekávané přínosy pro společnost po jeho zavedení. Při zpracování těchto otázek bude využita rešerše převážně české literatury, v některých částech bude použit překlad cizojazyčných textů. Zběžně se určí, jakým způsobem je nastaven současný sociální systém České republiky.

Praktická část této práce se bude skládat ze dvou rovin. Protože se s NZP v několika zemích již experimentovalo, bude provedena analýza těchto experimentů ve vybraných zemích. Cílem těchto analýz bude zjistit, proč byly experimenty neúspěšné, respektive proč se dané státy rozhodly v těchto experimentech nepokračovat. Protože na toto téma neexistuje zatím žádná řádná studie, bude se vycházet hlavně z reportů dostupných online.

V druhém oddílu praktické části bude využito jak teoretických poznatků, tak výsledků experimentů jiných zemí. Úkolem bude nejenom zjistit nastavení NZP tak, aby vyvolalo očekávané přínosy z jeho aplikace, ale také zjistit, zda je o NZP mezi českým obyvatelstvem vůbec zájem. Této části bude předcházet dotazníkové šetření, kdy cílem bude zasáhnout co nejvíce věkových vrstev obyvatel.

1 Základní pojmy

Pro efektivní práci v praktické části je v první řadě nutné určit, co samotný pojem znamená, proč má být zkoumán. Taktéž bude uvedeno, proč NZP stále není zaveden, respektive jaké jsou překážky a úskalí v jeho funkčnosti. Na konci této kapitoly bude uvedeno, jakým způsobem se v současné době vyplácí sociální dávky a různé podpory v České republice. Tyto zjištěné informace budou použity ve třetí kapitole.

1.1 Definice NZP

Nepodmíněný základní příjem je jedním z překladů anglického „UBI“, tedy akronymu pro „universal basic income“, někdy také „unconditional basic income“. Ačkoliv se jedná o velmi starou myšlenku, není dodnes jednoznačně určena přesná definice. V této podkapitole budou rozebrány některé ukázky z literatury pro vystižení hlavních společných bodů.

Jako prvotní strůjce myšlenky NZP byl již v úvodu zmíněn revolucionář Thomas Paine. Je tedy nasnadě jako první uvést jeho vizi:

„... a national fund, out of which there shall be paid to every person, when arrived at the age of twenty-one years, the sum of fifteen pounds sterling, as a compensation in part, for the loss of his or her natural inheritance, by the introduction of the system of landed property:

And also, the sum of ten pounds per annum, during life, to every person now living, of the age of fifty years, and to all others as they shall arrive at that age.“

(Social Security, 2021)

Paine považoval chudobu za výsledek progresu civilizace, neboť při pozorování domorodých Američanů zjistil, že v přirozeném stavu chudoba neexistuje. V důsledku toho považoval za přirozené, aby stát kompenzoval své občany způsobem, který je dále rozebrán v jeho pamfletu. Je důležité mít na paměti, že Paneovo dílo vznikalo v roce 1796, některé jeho části jsou tedy pro dnešní účely zastaralé, a proto je pro účely této práce dostačující pouze výše uvedený text.

Velkou zastánkyní NZP ve Spojených státech amerických je bývalá žurnalistka New York Times, Annie Lowrey. V českém překladu její knihy „Dejte lidem peníze“ definuje NZP následovně:

„Představte si, že by vám každý měsíc do schránky nebo na bankovní účet chodil jistý finanční obnos.

Peníze, za které by se dalo žít, i když jen s odřenýma ušima. [...] S jejím vyplacením by nebyly spojeny žádné podmínky. [...] Předpokládejme, že pro získání oněch peněz byste nemuseli nic zvláštního udělat. Prostě by vám přistávaly na účtu měsíc co měsíc, až do konce vašich dnů. Nemuseli byste spadat do žádné zvláštní věkové kategorie, mít dítě, střechu nad hlavou nebo čistý trestní rejstřík. Prostě by vám chodily, stejně jako všem ostatním členům vašeho společenství.“

(Lowrey, 2020, s. 16)

Dle Lowrey není důležité, jak budou tyto finance využity. Je tedy na každém člověku, jak by s těmito financemi naložil, ať už pro vlastní seberealizaci, změnu, ale také zahálku.

Jako poslední příklad lze uvést definici českých průkopníků NZP. Autoři Hrubec a Brabec jsou pravděpodobně největšími zastánci myšlenky NZP v Čechách. V jejich knize hovoří o „univerzálním základním příjmu“ (dále jen UZP) a je ekvivalentní k NZP. Myšlenku základní příjmu formulují dle Van Parijse následovně:

„Univerzálním základním příjmem míním příjem vyplácený vládou ve stejné výši a v pravidelných intervalech každému dospělému členovi společnosti. Grant je vyplácen a jeho výše je stejná bez ohledu na to, zda daná osoba je bohatá či chudá, žije sama či s někým, je ochotna pracovat či nikoli. Ve většině verzí tohoto návrhu, a také v mé, je tento grant poskytován nejen občanům, ale i všem osobám žijícím trvale na daném území.“

(Van Parijs, Hrubec, Brabec a kol., 2007, s. 34)

Na stejné straně dále autoři uvádí, že jsou přesvědčeni o schopnosti bohatých zemí platit tento základní příjem nad hranicí životního minima. Naneštěstí však již nedefinují,

co si pod pojmem „bohatá země“ představit a zda se pojem „životní minimum“ vztahuje k určitému státu, nebo například celé Evropské unii.

Lze si povšimnout, že všechny definice jsou spíše vágní, nespecifické. Některé definice připouští i možnost upuštění od stejné výše pro všechny. Jedním z možných příkladů jsou zdravotně postižení občané, kteří potřebují více financí pro zabezpečení svých základních potřeb (Hrubec, Brabec & Minářová, 2021, s. 43) Některí autoři dokonce uvažují o podmíněnosti například veřejnými pracemi, avšak tím se již příliš vzdalují od původní myšlenky a jako takové jsou tyto názory automaticky odmítány.

Z těchto poznatků lze vyzorovat společné znaky, na kterých se zastánci NZP shodují:

- Jedná se o jakousi dávku vyplácenou státem
- Nesmí být ničím podmíněná (např. nutností hledat si práci)
- Musí být dostatečná alespoň na pokrytí základních lidských potřeb
- Zajišťuje jistou formu svobody

Záměrně je ve shrnutí upuštěno od předpokladů:

- Je vyplácena všem
- Je vyplácena ve stejné výši

Od těchto dvou bodů je abstrahováno, neboť je zřejmé, že ne všichni zastánci NZP se na těchto bodech shodují a je nutné nad nimi uvažovat. To lze letmo ilustrovat na dvou příkladech, které pracují s variantou, kdy NZP zcela nahrazuje ostatní dávky.

V prvním příkladě je uvažován případ člověka na vozíčku a zdravého občana. Indisponovaná osoba musí na rozdíl od zdravé zaplatit navíc za zdravotní vozík, rehabilitace a případně další potřebné léky. Pokud by byl NZP nastaven ve výši minima zdravotně postižených osob, které však tvoří menší část populace, celkově vydané NZP pro všechny obyvatele by se razantně prodražily. Naopak pokud by se nastavil podle zdravé většiny, znevýhodní se tím postižení občané. NZP se pak nejenom míjí účinkem, ale zároveň je stále nutné řešit existenční potíže těchto lidí.

Jako druhý uveďme příklad malého dítěte na základní škole. Je zřejmé, že i děti mají své potřeby, které je nutné nějakým způsobem zajistit. Navíc tyto potřeby se rychle mění či vyvíjí, je nutné je adaptovat. Oblečení, které dospělým lidem vydrží i roky jsou v případě dětí záležitostí pouze několika měsíců. Nastavení NZP v případě dětí navíc není jen otázkou výše dávky, ale také komu bude tato dávka vyplácena? Má být dětem zřízeno

vlastní konto, nebo bude dávka posílána na účet rodičů, kteří dále rozhodnou, jak s penězi naložit? Jak tomu bude v případě sirotků?

Toto jsou pouze jen některá specifika, která je nutné mít při nastavování NZP na paměti. Protože se však ani velké publikace a zastánci NZP na těchto bodech úplně neshodnou, je zřejmé, že ani tato práce nemůže svým rozsahem vyřešit všechny problematické body. Tyto skutečnosti budou reflektovány v praktickém oddíle.

Nejednoznačné je i určení NZP ve spojitosti se sociálním systémem různých států. I zde je logické nejednoznačné pojetí zastánců, neboť každý pochází z jiného státu s jiným nastavením sociálního systému. O NZP lze na jedné straně uvažovat buď jako doplněním současných sociálních systémů, který současný systém pomáhá podporovat. Druhou možností je radikálnější volba, kdy NZP úplně nahradí sociální systém daného státu. Nelze však tvrdit, která varianta je lepší, neboť neexistují studie nebo propočty, které by podpořily jednu či druhou možnost. Tento fakt je nutné brát v potaz, vybraná volba nastavení musí být řádně zdůvodněna

1.2 Argumenty pro NZP

Existuje mnoho zastánců zavedení NZP. Je již na diskuzi, zda je tomu dobře, či nikoliv. Argumentace pro zavedení je totiž často spíše jen filozofického rázu. „Bylo by to fajn“ zaznívá nejvíce z liberálních řad. To lze jen stěží vnímat jako reálný argument a jako takový je velmi často používán odpůrci NZP, kteří obhájce jednoduše generalizují pouze na tuto skupinu. I filozofický úhel pohledu však může přinášet reálné argumenty, a proto je vhodné jím začít.

1.2.1 Sociální spravedlnost, Lorenzova křivka

V textu dále bude dále pracováno se sociální spravedlností jako jedním ze základních principů sociálního státu. Jednou z variant, jak na tuto problematiku nahlížet, je takzvaná Lorenzova křivka.

Jedná se o grafické znázornění způsobu rozdělení důchodů. Osa x vyjadřuje kumulativní procento domácností, osa y znázorňuje kumulativní relativní množství držených důchodů. Existuje pojem ideální Lorenzova křivka, která s osou x svírá 45° úhel. Tento případ je čistě hypotetický a udává situaci, kdy 5 % domácností drží 5 % důchodů, 25 % domácností drží 25 % důchodů atd. Jejím opakem je absolutní nerovnost. V takovém případě drží pouze jedna domácnost 100 % důchodů. (Macáková a kol., 2003, s. 193)

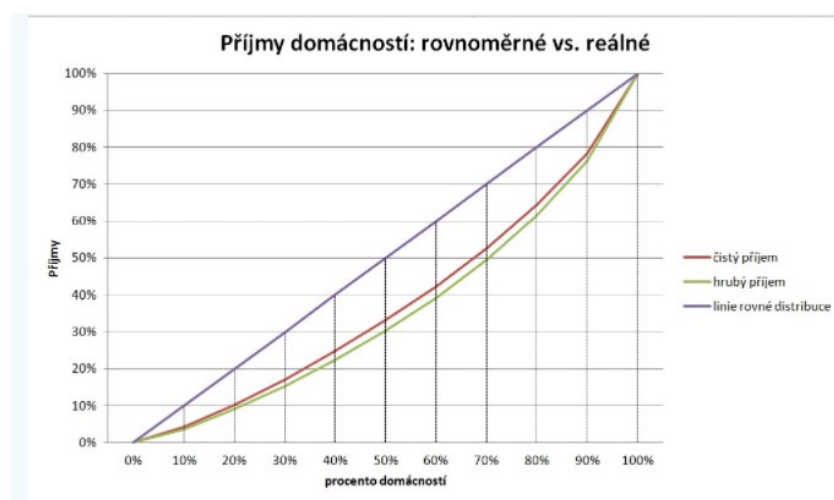
Existují zastánci myšlenky, že ideální křivka je zároveň spravedlivá. To je však zavádějící, autor práce se s tímto názorem neztotožňuje. Pro účely této práce bude užito tvrzení, že čím blíže se Lorenzova křivka blíží své absolutní nerovnosti, tím méně spravedlivé je rozdělení důchodů dané země. Tvrzení vychází z teorie skladby důchodů domácností.

Disponibilní důchody domácností jsou tvořeny pracovními důchody, důchody vyplývající z držby půdy a kapitálu a transfery. V praktickém životě jsou obě formy důchodů nerovnoměrné, formou nápravy by měly být právě transfery. Z tohoto důvodu o nich v této části nebude uvažováno.

Celková nerovnost rozdělení je logicky způsobena nerovností v pracovních důchodech na straně jedné a nerovností ve vlastnických důchodech na straně druhé. (Macáková a kol. 2003, s. 188) Příčina nerovnosti pracovních důchodů je dána rozdílnými duševními vlastnostmi a dovednostmi lidí. V běžném životě jsou někteří lidé nadanější než jiní, a proto je logicky jejich pracovní důchod vyšší. Ideální křivka by tak nebyla spravedlivá a v takovém případě by byla tato skupina podhodnocena na úkor méně vybavených občanů. V situaci, kdy jedna domácnost vlastní 100 % důchodů, nemají ostatní domácnosti dostatek příležitostí a možností na zlepšení své situace, čímž je jim viditelně způsobena újma – tedy jistá forma vnímané nespravedlnosti.

Dle dat ČSÚ z roku 2014 vypadá Lorenzova křivka v České republice následovně:

Obr. 1: Lorenzova křivka ČR

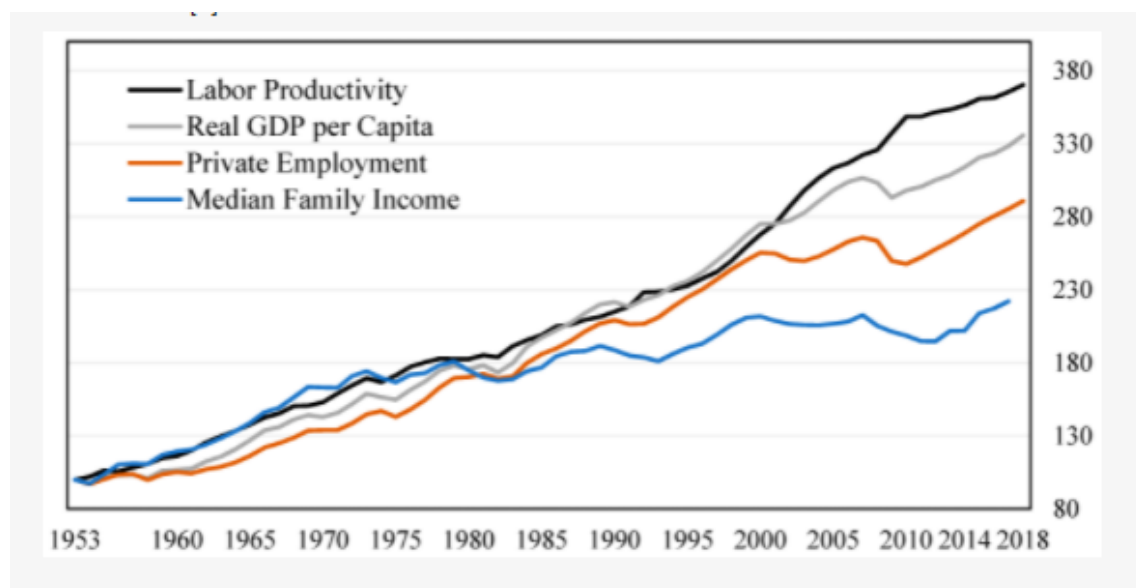

Zdroj: Demagog.cz (2017)

Rozdělení důchodů v ČR tak není kritické. Dle dat, ze kterých vycházel Obr. 1., bylo pod hranicí chudoby v roce 2010 pouze 9 % populace. (Demagog.cz, 2017) Novější data z roku 2017 indikují již 12,2 %. (ČSÚ, 2019) Postupně tak dochází k situaci, která je lidově označována jako rozevírání ekonomických nůžek neboli postupné zvětšování ekonomických rozdílů mezi chudými a bohatými. Tento fakt zastánci NZP vidí jako porušení principu sociální spravedlnosti a uvádí ho jako jeden z hlavních a nejnutnějších důvodů pro zavedení NZP.

Ačkoliv se to tak nemusí na první pohled zdát, Česká republika má ve skutečnosti stále relativně dobré výsledky v porovnání s jinými státy. Spojené státy americké (dále jen US) se v současnosti potýkají s čím dál více rostoucím nepoměrem produktivity práce, příjmu domácností a příjmů nejbohatších obyvatel, též označované jako „vrchní 1 %“. Situaci zachycují následující dva grafy.

Obr. 2: Vývoj produktivity práce a příjmů v US

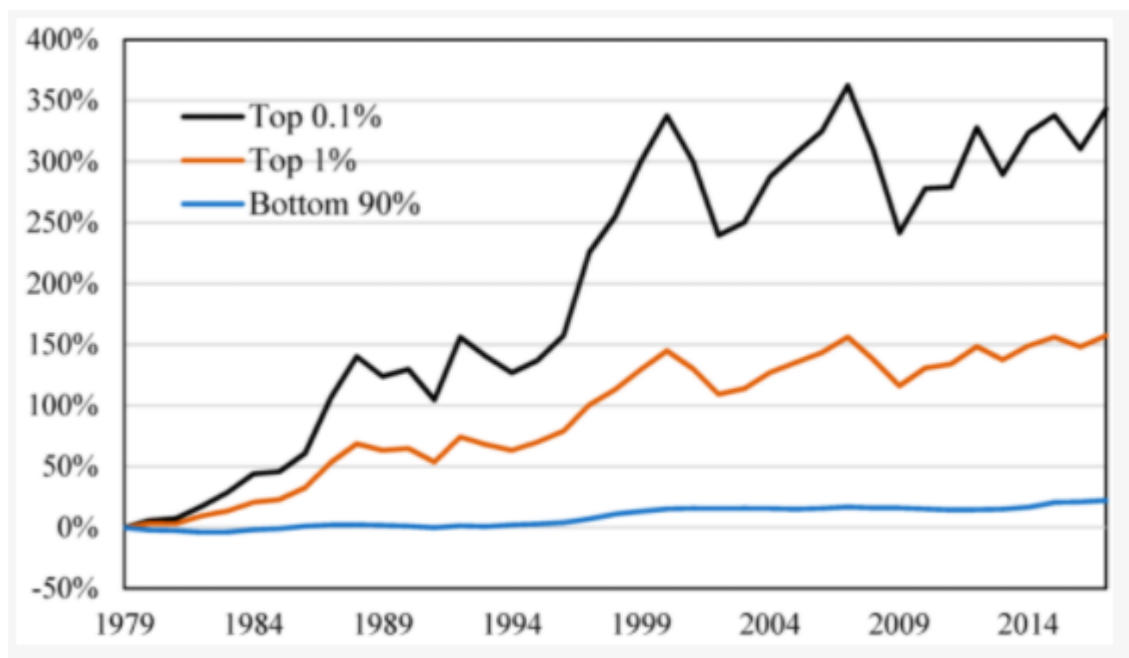

Zdroj: MDPI (2019)

Osa x představuje jednotlivé roky, osa y značí procentuální růst daného ukazatele, přičemž rok 1953 je brán jako hodnota 100 %. Důležitou informací grafu je, že medián příjmů sledovaných domácností roste v čase pomaleji než jejich produktivita práce.

Na obr. 3 znázorňuje osa x opět jednotlivé roky, osa y kumulativní procentuální růst příjmů jednotlivé skupiny. Graf zachycuje smutnou realitu, kdy se reálné příjmy domácností za posledních 35 let téměř nezměnily, zatímco příjmy „vrchního 1 %“ (resp. 0,1 %) razantně vzrostly.

Obr. 3: Vývoj příjmů v US dle jednotlivých skupin

Zdroj: MDPI (2019)

Lze předpokládat, že takovýto vývoj není jedinečný pro US a bude postupně následovat i v dalších státech včetně České republiky. Tato situace je nežádoucí i z ekonomického hlediska. Pokud občané nebudou disponovat dostatečnými financemi, nebudou moci nakupovat více statků. Toto téma bude více rozebráno v následujících podkapitolách.

1.2.2 Podřadná zaměstnání

S vývojem příjmů je spjato i spravedlivé ocenění práce, respektive problematika, kterou Lowrey označuje jako podřadná zaměstnání. (Lowrey, 2020, s. 50) Dle této literatury je v US viditelný problematický vývoj „obracení burgerů“, tedy povolání, které bývalo v minulosti tradičním pro středoškolské studenty bez praxe.

Odvolává se na průzkum z roku 2013, (CEPR, 2013) který potvrzuje tento trend. Průzkum navíc ukázal, že 50 % zaměstnanců fastfoodových řetězců je starší 23 let. Více než 1/3 zaměstnanců nad 20 let vychovává alespoň jedno dítě. 30 % pracovníků má navíc vysokoškolské vzdělání. Tato čísla jsou až alarmující, obdobné tendence lze pozorovat například i v Plzni, kdy v lokálních fastfoodových řetězcích opravdu roste počet absolventů některých fakult.

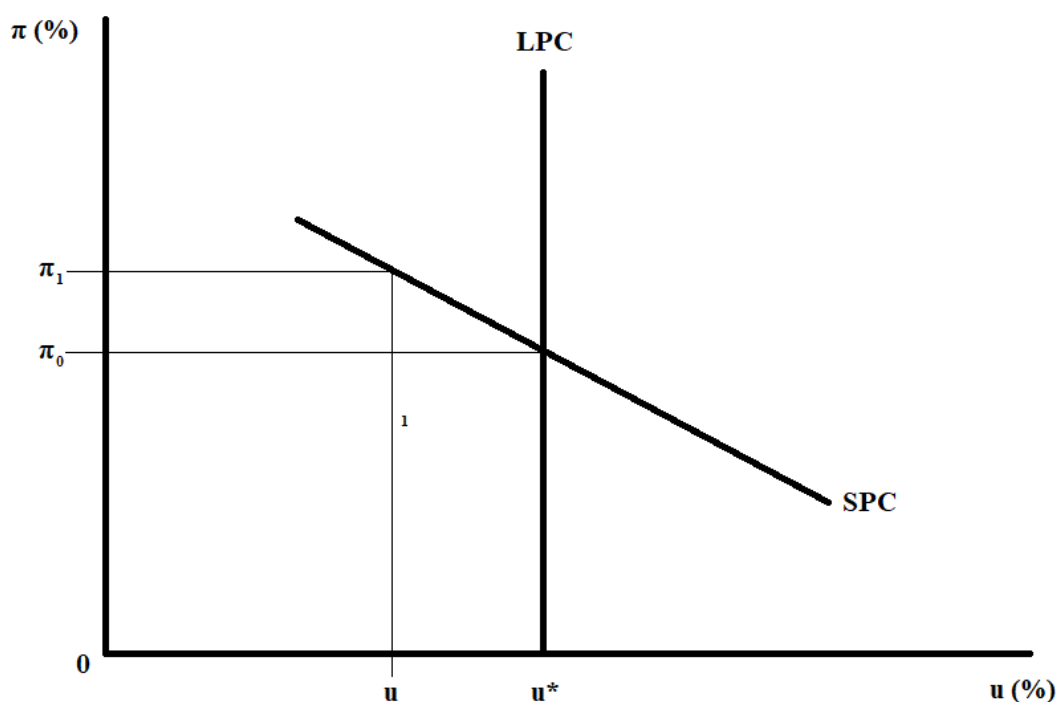
Liberální zastánci NZP ve spojitosti s podřadnými zaměstnáními hovoří taktéž o nedostatečném zastoupení v sociálních službách, veřejně prospěšných pracích a jiných

projektů prospěšných společnosti. Předpokládají, že lidé by se často chtěli těchto služeb účastnit, avšak jejich ekonomická situace a nutnost výdělků z práce jim to nedovolí. Daná činnost buď není vnímána jako práce (například péče o potomstvo) či její mzdové ohodnocení je na úrovni minimální mzdy. V jejich pojetí NZP neupřednostňuje pouze „lenochy“, očekávají, že díky zavedení NZP se budou moci lidé více věnovat duševní činnosti, budování mezilidských vztahů či péči o životní prostředí. V ideálních podmínkách by se lidé mohli věnovat činnosti, ve které by dosáhli vlastní seberealizace. (Hrubec a kol., 2021, s. 39)

1.2.3 Vliv zaměstnanosti, cenové hladiny

V současné situaci je pro občany všech států důležité mít dostatečný zdroj příjmů. Pro účely této práce bude zúžen pouze na zaměstnanecký poměr. Za takového předpokladu je pro stát žádoucí, aby bylo dosaženo plné zaměstnanosti, kdy všichni obyvatelé mají práci a stát není nucen jim poskytovat transferové platby pro zajištění základních potřeb. Stav plné zaměstnanosti však není dlouhodobě udržitelný, tento stav si vysvětlíme na následujícím grafu:

Obr. 4: Phillipsovy křivky

Zdroj: Vlastní dle Mach (2001)

Znaménko π vyjadřuje procentuální míru inflace, písmenko u nezaměstnanost. LPC zobrazuje dlouhodobou Phillipsovu křivku, která je na úrovni přirozené nezaměstnanosti u^* , SPC krátkodobou. Důležitý je fakt, kdy v krátkém období existuje inverzní vztah mezi nezaměstnaností a inflací. (Mach, 2001, s. 273) Dlouhodobě se Phillipsova křivka ustálí vždy na přirozené míře nezaměstnanosti, kdy neexistuje nedobrovolná nezaměstnanost. (Mach, 2001, s. 250) Pokud by vláda dané země chtěla dosáhnout 100 % zaměstnanosti, nelze toho krátkodobě docílit jinak než za cenu obřího růstu inflace. Takový stav je neudržitelný, kontraproduktivní a nelze ho dlouhodobě udržet.

Existuje tlak ze strany občanů na zvyšování zaměstnanosti, která má za následek růst inflace. Občané zároveň vyvíjí na své zákonodárce tlak ke snižování inflace, která je pro ně nevyhovující. Je zjevné, že současné nastavení ekonomik států nemůže uspokojit oba požadavky naráz, je nutné hledat kompromis mezi uspokojivou mírou zaměstnanosti a přijatelným růstem cenové hladiny.

Problematika zaměstnanosti není jediným bodem, který musí současné vlády řešit. Aby stát nestagnoval a dále se rozvíjel, musí postupně navyšovat svou ekonomickou výkonnost. Co si pod tím představít?

Výše byla zmíněna přirozená míra nezaměstnanosti, která souvisí s potenciálním produktem ekonomiky. Ten představuje nejvyšší hodnotu dlouhodobě udržitelného produktu dané ekonomiky při využití všech jejích disponibilních zdrojů. Množství těchto zdrojů je omezeno. Potenciálního produktu je dosahováno právě při dosažení přirozené míry nezaměstnanosti. Uvádí se, že potenciální produkt není přímo měřitelná veličina, lze ho jen odhadnout. (Jurečka a kol., 2017, s. 40)

Samotná výše potenciálního produktu není pro účely této práce směrodatná, a proto je dostačující určení, kdy se ekonomickým růstem rozumí postupné navyšování úrovně potenciálního produktu. (Mach, 2001, s. 318) Níže bude značen jako Y^* .

Hodnotu potenciálního produktu tvoří vstupy ekonomiky. Těmito vstupy se rozumí základní výrobní faktory práce a kapitálu, které budou značeny N (práce) a K (kapitál). Třetím důležitým faktorem je technologická úroveň daného státu. Ten bude značen jako k . Za těchto předpokladů existuje následující zápis funkce: (Mach, 2001, s. 318)

$$Y^* = F(K, N, k)$$

Tato rovnice je stěžejní v tom, že pro navýšení Y^* je nutné navýšit alespoň jednu z hodnot produkční funkce. S tím souvisí i různé teorie ekonomického růstu.

V nich vystupuje zákon klesajících mezních výnosů. (Jurečka a kol., 2017, s. 134) Ten udává, že pokud roste jeden výrobní faktor a ostatní faktory jsou neměnné, mezní výnos daného rostoucího faktoru postupně klesá. Jinými slovy pro růst potenciálního produktu je dlouhodobě nezbytný růst všech tří veličin funkce Y^* .

Pro úplnost je nutno dodat, že pod růstem práce se rozumí růst počtu ekonomicky aktivního obyvatelstva. Toho stát dosahuje obvykle navýšením porodnosti. Kapitálem se rozumí buď investiční výdaje, nebo pracovní stroje. Zavedení NZP představuje jednu z možností, jak stabilně zvýšit obě tyto veličiny.

1.2.4 Vliv technologického pokroku

Záměrně byl technologický pokrok ponechán jako poslední. Někteří zastánci NZP by mohli argumentovat, že po zavedení NZP automaticky vzroste počet lidí ve výzkumu. Autor práce se však od této myšlenky distancuje. Jedná se pouze o domněnku, kterou bez aplikace NZP nelze ověřit. Lze však prozkoumat jiný úhel pohledu na efekty technologické úrovně v současném nastavení ekonomiky.

Pokud je úplně abstrahováno od technologického vlivu, vznikne postupně situace omezení. Tento jev vysvětluje například populační teorie Thomase Roberta Malthuse. Ta předpokládá dvě základní lidské potřeby – potravní a rozmnožovací. Malthusova teorie vyjádřila nesoulad mezi těmito dvěma jevy. Zatímco obyvatelstvo podle něj roste geometricky, zdroje rostou aritmetickou řadou. (Šebestík, 2002, s. 14) Tato teorie je dnes již samozřejmě překonána, i přesto má důležitou myšlenku. Pokud by neexistoval technologický pokrok, obyvatelstvo začne v určitém bodu strádat, klesne natalita země, respektive dojde ke zvýšení mortality. Od technologického pokroku tedy nelze upustit, je pro lidstvo nezbytný.

Přestože je technologický pokrok dlouhodobě nezbytný a prospěšný, krátkodobě může způsobit nerovnosti ve vývoji ekonomiky. Paradoxně totiž technologický pokrok bývá jednou z příčin strukturální nezaměstnanosti. V současnosti je možné za příklad uvést automatizaci výroby či robotizaci pracovišť, kdy relativně levnější stroje nahrazují lidskou práci. Z tohoto důvodu se tomuto typu nezaměstnanosti někdy říká technologická nezaměstnanost a její dopad je ze sociálního hlediska vnímán jako nejvíce závažný. (Jurečka a kol., 2017, s. 91) V návaznosti na předchozí informace se uvádí, že strukturální

nezaměstnanost společně s frikční nezaměstnaností tvoří přirozenou míru nezaměstnanosti. (Mach, 2001, s. 258)

Přestože nové technologie krátkodobě přejímají práci od lidí, empiricky se v minulosti několikrát prokázalo, že dlouhodobě pomáhají vytvářet nová pracovní místa. Obdobně jako některá odvětví mohou být technologií zasažena obecně i pracovní místa pro obyvatele s nižším vzděláním a nízkou kvalifikační náročností. Ekonomika v rámci strukturální nezaměstnanosti prochází restrukturalizací, občanům je v takovém případě nutné poskytnout možnost rekvalifikace. S tím jsou pochopitelně spojené dodatečné náklady pro stát, ať už formou dávek v nezaměstnanosti, cenou školení při rekvalifikačních kurzech, či kombinací obojího.

Dlouhodobě má možná tento problém tendenci se řešit sám, krátkodobě však kromě finančních dopadů zažívá společnost notnou vlnu nespokojenosti ze strany nezaměstnaných občanů. Z některých ekonomických propadů a enormních úrovní nezaměstnanosti se společnost může zotavovat i desítky let.

Takový příklad je možné pozorovat v dnešním Ústeckém kraji. Z této oblasti pochází i autor práce, jež má se situací v tomto kraji osobní zkušenosti. Ústecký kraj byl původně zaměřen na těžbu uhlí a sklářský průmysl, který byl před sametovou revolucí silně protěžován. V Teplicích či Mostě bylo vystaveno velké množství panelových domů, aby města byla schopna vstřebat nápor lidí vyhledávající zaměstnání ve zdejších dolech. Postupem času však byly všechny tyto doly uzavřeny, čímž vzniklo obrovské množství nezaměstnaných havířů, které však již nebylo v mnoha případech možné rekvalifikovat. (například z důvodu pokročilého věku) Kraj byl navíc v důsledku svého zaměření zdevastovaný, z Mostecka pochází pojem „měsíční krajina“. Spousta kvalifikovaných pracovních sil i o 20 let později migrovala za prací do lepších měst. Kraj se z této situace tak dostával velmi pomalým tempem. (Ústecký kraj, 2012) Nelze vyloučit, že se obdobná situace bude opakovat například při nástupu Průmyslu 4.0 či jiných technologických skoků.

Stát musí být na tuto eventualitu připraven. Dnes stále existuje reálná hrozba, že na trhu práce bude opět vznikat skupina dlouhodobě nezaměstnaných občanů bez možnosti rekvalifikace. Dojde k jejich vyloučení z trhu práce. V literatuře existují dostupná empirická šetření prokazující efekty dlouhodobé nezaměstnanosti na zasaženou část populace: (Buchtová, Šmajš a Boleloucký, 2013, s. 39)

- Psychické problémy, deprese, nízká sebedůvěra
- Zvýšená konzumace drog, nikotinu, alkoholu a podobně
- Růst kriminality
- Pokles životní úrovně
- Ztráta pracovních návyků

Nevyhnutelný technologický pokrok a postupné zvyšování úrovně automatizace vyvolává ze strany technoskeptiků otázku, zda je možné se dostat do situace, při které stroje nahradí lidská pracovní místa ve větším měřítku, než kolik jejich správa vytvoří. (Maine Policy Review, 2018) Základní otázka tedy zní: „Mohou stroje plně nahradit lidskou práci?“ Při argumentaci pro zavedení NZP není důležitá otázka „*kdy?*“ bude nutné tuto otázku řešit, neboť ta by vedla jen k postupnému oddalování celé problematiky. Otázka je lépe definována jako „je vůbec nutné“ se tímto zabírat již dnes?

Technologický pokrok roste závratným tempem a zavádění nových technologií je dnes mnohem rychlejší než dříve. Ještě před pěti lety bylo nepředstavitelné, že by se automobily mohly řídit samy. Dnes však probíhají úspěšné experimenty a testování autonomních vozidel Tesla v běžném provozu. Společnost Amazon pracuje pět let na vývoji své nové služby Amazon Prime Air, jejímž účelem je doručování malých poštovních zásilek za pomoci dronů. (Amazon.com, 2016) U společností Amazon a Tesla lze zůstat i ve spojitosti s jejich CEO, Jeffem Bezosem a Elonem Muskem. Jejich společnosti Blue Origin a SpaceX se obě úspěšně zaměřují na možnosti komerčních letů do vesmíru. Jeff Bezos se dokonce dostal na oběžnou dráhu v létě 2021. (Forbes, 2021) Existuje také studie z roku 2013 zastřešená Oxfordskou univerzitou. Podle odhadů přijde v důsledku elektronizace (zde autoři pod pojmem elektronizace rozumí automatizaci výroby skrz vybavení ovládané počítači) o práci přibližně 47 % amerických pracovníků. (University of Oxford, 2013)

Při zohlednění těchto poznatků není nelogické uvažovat o variantě markantního, ba dokonce kompletního nahrazení lidské práce stroji. V takovém případě se možnost rekvalifikace jeví velmi obtížnou, ne-li nemožnou. Při akceptování tohoto závěru je zároveň racionální uvažovat nad možnostmi řešení, dokud existuje dostatečný časový prostor.

Ačkoliv zastánci NZP neuvádějí takto specifické případy, jejich argumentace pro zavedení se opírá o podobné myšlenky. Je zjevné, že NZP nemusí být jediným možným řešením, avšak nabízí reálnou možnost, jak se v takovém případě zachovat.

1.2.5 Zjednodušení sociálního systému

Jako poslední podnět pro přínosy NZP bude uveden validní argument i pro odpůrce této myšlenky. V podkapitole 1.4 bude dále uvedeno, jaké dávky je možné v České republice pobírat. Tento systém vyžaduje školený personál jednak na správu celého systému, jednak pro posouzení způsobilosti k pobírání dané dávky, ale také personál zodpovědný za případné průběžné kontroly způsobilosti. Každá z těchto pozic má specifické nároky na výkon a potřebné vybavení, jež se v konečném důsledku promítnou v nákladech státního rozpočtu.

V případě varianty, kdy NZP plně nahradí sociální systém daného státu, je zřejmé, že odpadá nutnost pracovníků posuzujících způsobilost k pobírání dávek, (NZP pobírají všichni) stejně tak i k průběžnému kontrolování způsobilosti. (NZP je vypláceno všem bez podmínky) I za předpokladu nestejně výše NZP lze uvažovat snížení počtu administrativních pracovníků, a tedy i konečnou úsporu státního rozpočtu.

1.3 Argumenty proti NZP

Stejně jako existuje mnoho argumentů pro zavedení NZP, existuje i spousta protiargumentů. Naneštěstí většina z nich je pouze formou tvrdého „popření“, tedy na všechny argumenty z předešlé podkapitoly lze jednoduše říci „to není pravda“. Je smutné, že debaty na toto téma takto i často dopadají. Takovéto protiargumenty budou automaticky přeskočeny, neboť nepřinášejí reálnou vypovídající hodnotu. Podkapitola bude spíše zaměřena na reálné existující překážky, které bude nutné při navrhování a implementaci NZP řešit.

1.3.1 Problematika sociální (ne)spravedlnosti

Protože argumenty „pro“ byly započaty filozoficky, je vhodné přidat taktéž filozofický názor „proti“. Český filozof Miloslav Bednář ve svém vyjádření k základnímu příjmu prohlásil, že takováto myšlenka je v zásadě založena na socialistickém smýšlení, nebere v potaz individuální rozdíly mezi jednotlivci ve společnosti. Tato idea je pochopitelná, neboť myšlenka NZP je závislá na přerozdělení bohatství ve společnosti státní institucí. V takovém případě však přerozdělení nestojí pouze na samotných občanech,

nýbrž na administrativním centru. Svoboda občanů je za těchto podmínek pouze řízenou svobodou dle zodpovědné instituce. (Van Parijs a kol. 2007, s. 57) Jinými slovy v honbě za sociální spravedlností dojde nakonec k popření prvotní myšlenky a pokračování sociální nespravedlnosti.

Myšlenku sociální nespravedlnosti lze navíc rozšířit i z ekonomického hlediska. Každý člen společnosti má své osobní předpoklady. Pro zjednodušení se v následujícím modelu uvažuje, že tyto předpoklady jsou užívány ke zvýšení celkového blahobytu společnosti, aplikuje se pouze práce jednotlivce. V takovém případě je člen společnosti odměněn za svůj pracovní výkon v podobě mzdy, přičemž mzdové ohodnocení by mělo být navázáno na pracovní výsledky daného jednotlivce. Logicky tedy vyšší výkony povedou k lepšímu finančnímu ohodnocení. Při návratu k Lorenzově křivce na obr. 1 a problematice rozdělení důchodů ve společnosti je za daných předpokladů jejich úroveň závislá pouze na mzdovém ohodnocení člena společnosti. Aby došlo k dorovnání, musí být logicky odebráno určité množství důchodů (tedy mezd) více schopným členům společnosti a jejich přesunu v podobě nepodmíněného příjmu k méně schopným členům společnosti. I přes vyšší záměry v rámci principu solidarity je tento systém z principu nespravedlivý. Tento argument je pak používán odpůrci NZP a nelze jej ignorovat.

1.3.2 Populismus

K tématu NZP a populismu se vyjádřil Štěpán Křeček, hlavní ekonom společnosti BH Securities. (Forbes, 2020) Jeho vyjádření k dané problematice je zajímavé, neboť se o něm v širším měřítku nehovoří. Pan Křeček se v případě existence NZP obává možnosti zneužití vládou.

Tento argument dává smysl. Výše bylo řečeno, že vždy musí existovat určená státní instituce zastřešující funkčnost celého systému. Pokud by NZP bylo určeno jako fixní částka, pak může aktivní vláda rozhodnout o jednoduchém navýšení této částky. Stejně tak, pokud by NZP bylo určeno jako například 50 % mediánu mezd, lze toto procento nastavit na 55 % mediánu. Jinými slovy by docházelo k situaci lidově označovanou jako „kupování voličů“. Tato činnost je pochopitelně trestným činem, (Ministerstvo vnitra ČR, 2014) avšak je těžké ji prokázat. K podobným situacím dochází nakonec i v současném systému, kdy vládnoucí strana „na poslední chvíli“ navyšuje těsně před volbami starobní či jiné důchody. V takovém případě se jedná spíše o nemorální záležitost vůči občanům státu než trestnou činnost. Naneštěstí se tak děje.

Proč tedy zmiňovat tento argument proti zavedení NZP, když postihuje i současný systém? Odpověď je částečně navázána na argument pro funkčnost NZP, a to zjednodušení současného systému. Pokud by současná vláda chtěla hypoteticky navýšit transferové platby všem obyvatelům, nelze tak učinit plošně a musí dojít ke schválení všech vyplácených položek. Něco takového je pochopitelně obtížné, zdouhavé, a tedy i neproveditelné v rámci několika týdnů před volbami. Při zavedení NZP by se jednoduše navýšila pouze jedna transferová platba. I v případě existence různé výše NZP pro různé skupiny obyvatelstva, bylo by zneužití daleko jednodušší než při současném systému. Lze namítat, že k něčemu takovému by nemělo v první řadě docházet, tuto eventualitu však nelze ignorovat.

1.3.3 Obava z růstu dobrovolné nezaměstnanosti

Celá tato práce se zabývá myšlenkou, při které je lidem nabízeno „něco za nic“. Odpůrci tedy argumentují obavou ze zvýšení nezaměstnanosti způsobené lidskou pohodlností. Tato obava pramení z existence pracovních míst s minimální mzdou či mzdou blížící se minimální, respektive pracovních míst s velmi nízkou kvalifikací.

Dále bude uvažována hypotetická situace, kdy čistá minimální mzda bude činit 12'000 CZK, výše NZP 10'000 CZK. Čistota mzda je uvedena pro jednoduchost a možnost přímého porovnání s NZP, jež je ve své podstatě „čistá“ částka připisovaná na účet. V této hypotéze je dále abstrahováno od dalších účinků minimální mzdy. Relativní rozdíl těchto částek tedy činí 20 %, v absolutním měřítku řeší občan otázku „12 tisíc za plný úvazek“ versus „10 tisíc za nic“. Odpůrci NZP v takovýchto případech argumentují tím, že drtivá většina obyvatel by si za takovéto situace vybrala druhou variantu. Rozdíl v ohodnocení může pak daná osoba dorovnat například víkendovými pracemi, krátkodobými brigádami apod. Tuto tezi lze navíc rozšířit o tvrzení největších skeptiků, dle nichž by lidé jednoduše zůstali doma, neboť nemají existenční nutnost vyhledávat si zaměstnání. Je důležité mít na paměti, že tento argument je často založen na předpokladu obecné lidské lenosti, nikoliv na výsledcích studií. V této části nebudou prozatím činěny žádné závěry, blíže se jimi bude zabírat podkapitola 3.4.2.

1.3.4 Migrace za NZP

Možnosti zavést NZP jsou omezené a složité i pro vyspělé země, natož pro rozvojové státy. Logickým výsledkem je stav, kdy budou existovat státy či územní celky s funkčním systémem NZP, a země, které nebudou schopny tento systém implementovat.

Z toho vyplývá další faktor, a to existence hromadné migrace ze zemí bez základního příjmu do zemí s existujícím příjmem.

Podobné situace lze vyzorovat i v dnešní době ve spojitosti s evropskou migrační krizí, jež vrcholila v letech 2015. Celý stav byl navíc umocněn politickou situací v Sýrii, která se dlouhodobě nachází ve stavu občanské války trvající i ke dni psaní této práce.

Dle statistických dat přijala Evropská unie v roce 2015 rekordní počet 1,2 milionu žádostí o azyl, přičemž přibližně polovinu tvořily žádosti ze Sýrie, Afghánistánu a Iráku. Přestože jde o pochopitelný jev v souvislosti s danou situací, při pohledu na meziroční nárůst žádostí lze vyzorovat, že žádosti mezi lety 2014 a 2015 razantně vzrostly u následujících zemí. Údaje v závorce určují meziroční procentuální změnu mezi výše zmíněnými roky: (Eurostat, 2016)

- Finsko: 32'150 žádostí (+822 %)
- Rakousko: 85'505 žádostí (+233 %)
- Německo: 441'800 žádostí (+155 %)

Jiné státy vykazovaly naopak nižší procento žádostí: (Eurostat, 2016)

- Chorvatsko: 140 žádostí (-63 %)
- Slovinsko: 260 žádostí (-27 %)
- Rumunsko: 1'225 žádostí (-18 %)

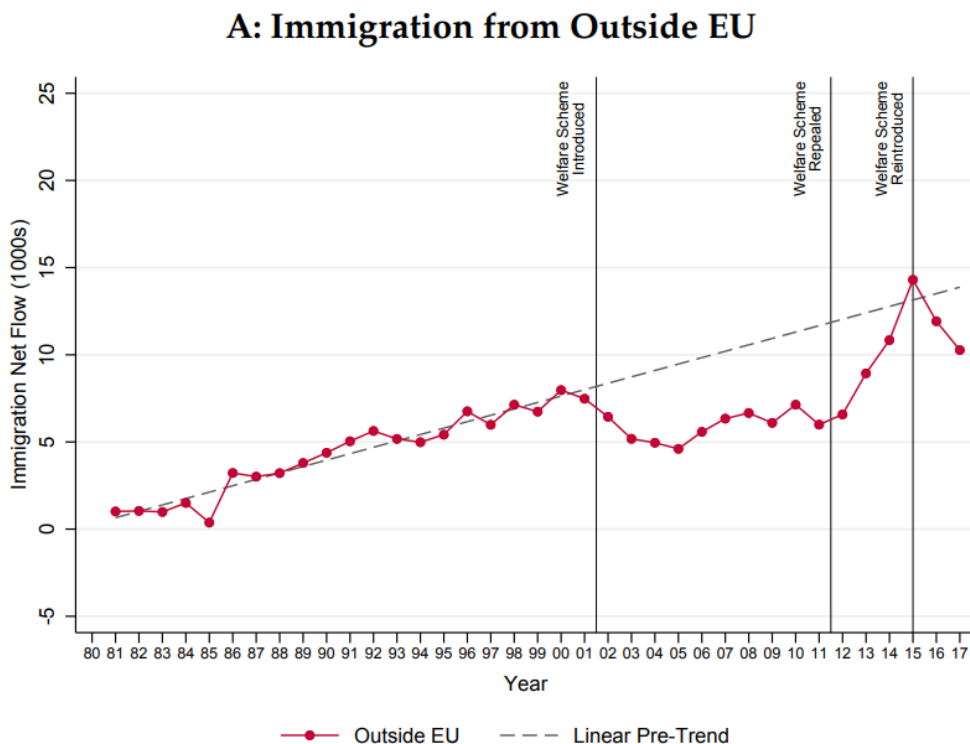
Specifickým případem je Maďarsko, kde v roce 2015 požádalo o azyl 174'435 osob s meziročním nárůstem o 323 %. (Eurostat, 2016) Ten je však vysvětlen tím, že spousta migrantů vnímá Maďarsko jako přístupový bod k další migraci, neboť se jedná o nejzápadnější oblast daného regionu. (European Parliament, 1999)

Z těchto dat jednoznačně vyplývá preference ekonomicky silných a stabilních států před méně vyspělými. Společným faktorem pro tyto země je více otevřený sociální systém pro občany trvale pobývajících na území daného státu. Vyspělost států znamená také vyšší cenovou hladinu, což se následně promítá i ve výši sociálních transferů.

Tutu myšlenku podporuje i dánská studie na téma „magnet sociální péče“. Studie se zabývala souvislostí mezi sociálním systémem zavedeným v Dánsku a počtem žádostí o azyl v zemi. Data byla shromažďována v období let 1980–2017, přičemž zlomové jsou pro studii roky 2002 (benefity pro migranty mimo EU byly stanoveny pouze na 50 % standardu), 2012 (změna z roku 2002 byla zrušena) a 2015, kdy došlo

opět k nastavení podmínek z roku 2002. (Kleven, Jensen & Agersnap, 2019) Dle studie lze vypočítat reakci žádostí o azyl v návaznosti na zavedené změny, jmenovitě pokles v roce 2002, růst žádostí v roce 2012 a opětovný pokles po roce 2015:

Obr. 5: Vývoj imigrace Dánska mezi lety 1980-2017

Zdroj: (Klevens, Jensen & Agersnap, 2019)

Na základě uvedených tvrdých dat lze vyvodit závěr. Při chápání NZP jako vyšší formy sociálního systému jeho zavedení pro všechny trvale pobývajících osoby na území státu s největší pravděpodobností povede k vyvolání migrace obyvatel. Bude-li NZP zaveden pouze v jednom státě Evropské unie, je předpokládán přesun obyvatel jak v rámci vnitřku unie do daného státu, tak i z jejího vnějšku.

1.3.5 Kde na to vzít?

Posledním argumentem proti zavedení NZP je pochopitelně nákladovost celého systému. Pro představu při úvaze 10,7 milionu obyvatel České republiky a dávce 1'000 CZK je zapotřebí 10,7 miliardy CZK. Pro úplnost je možná komparace s navrhovaným rozpočtem ČR pro rok 2021. Příjmy rozpočtu České republiky byly naplánovány ve výši 1488,3 mld. CZK, výdaje 1806,3 mld. CZK. (MFČR, 2020) Necelých 11 miliard CZK tak možná v relativním měřítku nečiní příliš vysoké procento, avšak zapotřebí by bylo

určitě více než 1'000 CZK, nemluvě o prohloubení schodku 320 mld. CZK. V zemích s vyšším počtem obyvatel by samozřejmě tato hodnota markantně vzrostla. Celá úvaha navíc nepočítá s problematikou migrace z předchozího odstavce.

Tento argument je jedním z důvodů, proč se o NZP uvažuje spíše jako o náhradě současného sociálního systému. I přesto však suma peněz v něm současně využívaná nebude dostačující, teoretická úspora z administrativy je spíše „pomocí“ než hlavním zdrojem. Spousta států má navíc omezené možnosti dalších podpůrných forem financování. Tuto část považujeme za největší překážku v zavedení NZP.

1.4 Sociální systém České republiky

Protože toto není hlavní náplní práce, nebude zacházeno příliš do hloubky a budou určeny pouze základní termíny a principy fungování. Smyslem této podkapitoly je určit základní realie, se kterými může NZP dále pracovat.

Definice pojmu „sociální zabezpečení“ je mnoho, liší se podle domácího státu a toho, jak je v dané zemi vnímán. Ve výsledku však všechny zabezpečují jedno a to samé. Jedná se o ucelený systém výdajů veřejných rozpočtů vyspělých států, které jsou ve formě dávek vypláceny občanům země. Jejich účelem je eliminace dopadů nepříznivých či tíživých sociálních situací. (Maaytová, Ochrana, & Pavel, 2015, s. 89) Pro účely této práce je tento popis považován za dostačující.

Sociální systém stojí na třech základních pilířích. (Krebs a kol., 2007, s. 163) První pilíř řeší situace, na které se lze předem připravit formou klasického pojištění, tedy odložením současné spotřeby pro budoucí potřebu. Klasickými zástupci těchto situací jsou ztráta zaměstnání, zdravotní komplikace či ztráta pracovní schopnosti v důsledku výkonu zaměstnání. Pro tyto účely odvádí u zaměstnanců jejich zaměstnavatel 24,8 % vyměřovacího základu, (2,1 % nemocenské pojištění, 21,5 % důchodové pojištění, 1,2 % státní politika zaměstnanosti) zaměstnanci samotní odvádí 6,5 % vyměřovacího základu. U OSVČ se odvádí buď minimální zálohy, a pokud se tyto neaplikují, sazby činí 29,2 % z vyměřovacího základu, (28 % důchodové pojištění, 1,2 % na státní politiku zaměstnanosti) pokud se osoba rozhodne účasti na nemocenském pojištění, pak odvádí navíc 2,1 % vyměřovacího základu. (MPSV, 2021) V tomto pilíři jsou účastni všichni obyvatelé české republiky bez výjimky. V některých případech, kupříkladu u nezaopatřených dětí, hradí pojištění stát.

Druhým pilířem se rozumí řešení situací, které jsou společensky uznány jako nutné k řešení. Patří sem kupříkladu mateřství, péče o zdravotně postiženou osobu, nebo právní ochrana dítěte. Zde stát vystupuje jako správce přerozdělení a sociální solidarity. Ve starší literatuře se uvádí, že součástí druhého pilíře bylo přibližně 60 % obyvatel. (Arnoldová, 2012, s. 6) Novější údaje nejsou k dispozici. Kritérii, zda tyto dávky lze užívat, může být například minimální příjem obyvatele či počet vyživovaných dětí v domácnosti.

Poslední pilíř se týká sociální pomoci občanům státu, kteří se o sebe nemohou postarat, ať už vlastním zapříčiněním, (závislost na drogách, alkoholu, hazardu) nešťastným sledem událostí, (zdravotní postižení) nebo jejich kombinací. Je financován z rozpočtu státu a obcí, obvykle je řešen ve spolupráci s neziskovými organizacemi a církvemi. (Krebs a kol., 2007, s. 165)

Pro třetí pilíř je rozhodující majetková situace člena společnosti, musí doložit, že se nachází pod danou hranicí chudoby. V České republice bylo v roce 2017 uvedeno přibližně 12,2 % obyvatel. (ČSÚ, 2019)

Smyslem těchto tří pilířů je dosažení takzvané sociální spravedlnosti. Sociální spravedlností se rozumí přerozdělení příjmů či příležitostí mezi skupiny občanů společnosti. Jejím cílem je odstraňovat sociální nerovnosti. (Krebs a kol., 2007, s. 28) Co je spravedlivé, je však velmi subjektivní. Může se odvíjet od společenských hodnot, náboženských zvyklostí či politického systému státu. Obecně by mělo být směřováno k vyššímu blahu dané společnosti.

Aby bylo možno sociální spravedlnosti dosáhnout, je nezbytná vzájemná spolupráce občanů státu. Je označována jako sociální solidarita, ať už na úrovni rodiny, regionu, státu, ale také mezinárodní. (Krebs a kol., 2007, s. 33) Nemusí jít vždy nutně o finanční výpomoc, patří sem i poskytnutí kritického know-how či zapůjčení potřebného nástroje.

K řádnému fungování těchto principů je důležité, aby občané měli možnost účastnit se celého procesu přijímání a rozhodování o sociálních opatřeních. Tento princip se nazývá principem participace. (Krebs a kol., 2007, s. 36) Je nezbytné, aby si občané byli plně vědomi svých práv a povinností, zároveň musí mít dostatečné informace o dané oblasti.

Funkčnost sociálního systému zabezpečuje veřejná správa státu. Pokud správu vykonávají státní orgány přímo, jedná se o státní správu. V opačném případě jde o činnost územní samosprávy, která dále může mít formu samostatné působnosti, (orgány

vykonávají vlastní činnost) nebo přenesené, státem předané, působnosti. (Arnoldová, 2012, s. 9)

Podle zákona č. 582/91 § 3 bod (3) jsou rozeznávány následující orgány sociálního zabezpečení: (Zákony pro lidi, 2021)

- Ministerstvo práce a sociálních věcí
- Česká správa sociálního zabezpečení
- Okresní správy sociálního zabezpečení
- Ministerstvo vnitra
- Ministerstvo spravedlnosti
- Ministerstvo obrany

Jak bylo zmíněno výše, pokud sociální péči vykonávají obce a obecní úřady, spolupracují často v rámci třetího pilíře s občanskými sdruženími, charitativními organizacemi, církvemi a podobně. S jejich pomocí se snaží identifikovat občany vyžadující pomoc, poskytují jim právní či jinou poradenskou činnost. V některých případech je nutné zdravotní vyšetření či poskytnutí zdravotní dokumentace občana, obvykle pro posouzení způsobilosti pobírat danou sociální dávku. V takovém případě využívají příslušné orgány pomoc lokálních zdravotnických zařízení, která mají povinnost příslušnému orgánu vyhovět. V případě nutnosti poskytují své služby za úplatu. (Arnoldová, 2012, s. 14)

V rámci sociálního systému České republiky existuje 28 různých dávek rozdělených do jedenácti kategorií. (Pirátská strana, 2022) Mezi nejvýznamnější lze uvést:

- starobní důchod
- vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství
- invalidní důchod
- rodičovský příspěvek
- sirotčí, vdovský a vdovecký důchod

Méně známé jsou však již některé specifické dávky či dávky v případě chudoby a existenční nouze:

- příspěvek na bydlení
- příspěvek na živobytí
- příspěvek na zvláštní pomůcku

Případně specifické formy darů:

- příspěvek na vodné a stočné
- příspěvek na topení

Z těchto informací je zjevné, že i přes značné zjednodušení pro účely tohoto textu se jedná o složitý systém. Čím složitější systém je, tím větší vzniká prostor pro několik situací. Nedostatek informovanosti občanů může vést k nevědomosti a následnému nevyužívání možné podpory. Složitá byrokratická náročnost může vést k odrazení občanů od usilování o získání této podpory. Pokud nejsou dávky řádně zkontrolovány při zažádání a následném čerpání, vzniká prostor pro jejich zneužití. V takovýchto případech sociální systém státu selhává.

Náročnost systému se odráží v administrativní náročnosti a provozních nákladech. Čím složitější sociální systém je, tím více vzdělaných pracovníků vyžaduje. Pokud existuje velké množství správních orgánů a spousta typů vyplácených dávek, tím více je těchto pracovníků zapotřebí. S tím logicky souvisí i rostoucí náklady na udržení současného systému. Jako takový ho lze považovat za příliš složitý a nepřehledný. Jak již bylo uvedeno výše, sloučení všech těchto dávek pouze do jedné dávky NZP má vést nejen ke zjednodušení celého aparátu, ale také vyšší efektivitě.

1.5 Doplnující informace

V závěru první kapitoly budou uvedeny pojmy, které mohou být s vlivem NZP spojeny. Tyto informace budou důležité pro třetí oddíl této práce, jmenovitě pro predikci dopadů při zavedení NZP.

V předešlém textu byla letmo zmíněna frikční část nezaměstnanosti. Jedná se o dobrovolnou formu nezaměstnanosti. Vzniká jako časový nesoulad při přechodu mezi dvěma zaměstnáními, při hledání prvního zaměstnání po studiích, nebo při vyhledávání místa s lepší seberealizací jedince. (Jurečka a kol., 2017, s. 92) Tyto body mají určitý společný znak. Doba trvání frikční nezaměstnanosti se odvíjí od existenčních potřeb jednotlivce, je tedy pro každého různá.

Poslední částí nezaměstnanosti je cyklická nezaměstnanost. Jedná se o formu nedobrovolné nezaměstnanosti způsobené fluktuací ekonomiky. (Mach, 2001. s. 258) Nachází-li se ekonomika v růstu, logicky je tato forma nezaměstnanosti velmi nízká. Naopak v úpadku tato forma roste. Protože NZP pomáhá zvyšovat koupěschopnost

obyvatelstva, pomáhá tím zároveň oddalovat či omezovat negativní dopady ekonomických krizí. Pokud domácnosti více utrácejí, společnosti nemusejí tolik propouštět, případně mají stále přístup k úsporám domácností. NZP má tak jednoznačně pozitivní dopad na strukturální výkyvy a jejich následky.

Přestože v této práci nebude pro její přílišnou složitost operováno, je nutné alespoň okrajově zmínit negativní daň z příjmu. Jedná se o jednu z forem progresivního zdanění, kdy občané pod určitou hranicí příjmu místo odvádění daní naopak dostávají příspěvky od státu a je některými zastánci vnímána jako forma NZP. V ČR tento systém navrhuje politická strana Svobodní, kteří tento systém blíže popisují i na svých stránkách. (Svobodní, 2022)

2 Analýza NZP ve vybraných zemích

V prvním oddíle praktické části budou analýze podrobeny vybrané státy, ve kterých probíhají, probíhaly, nebo se připravují experimenty s NZP. Záměrně byly vybrány vyspělé státy, které mají reálnou šanci na dlouhodobou aplikaci.

Úkolem je nejenom analýza samotných experimentů, ale hlavně nalezení společných bodů, které by měly napomoci k úspěšnému zavedení NZP, resp. ty, které naopak vedou k neúspěchu. Výstupem by tak měla být doporučení pro nastavení systému NZP v Kapitole 3.

2.1 Aljaška

Hovoří-li se o NZP, každý z obhájců této myšlenky uvede jako první příklad Aljašku. Je tomu proto, že se jedná o první zemi na světě, která nejenom zavedla NZP jako součást své ekonomiky, ale daří se jí dlouhodobě udržovat a nic nenaznačuje, že by se tento stav měl do budoucna změnit. Z velké části je tomu i proto, že žádný z politiků se dnes již neodvážá tuto světovou ojedinelost zrušit.

2.1.1 Historie

K pochopení funkčnosti tohoto systému je zapotřebí znát historický vývoj, který za zavedení stál. V šedesátých letech dvacátého století byla na Aljašce zahájena těžba ropy. To pochopitelně znamenalo obrovský příliv kapitálu, přibližně 900 mil. USD. (APFC, 2022) Tyto zdroje byly záhy velmi rychle zneužity tehdejší vládou, což v řadách obyvatel Aljašky vyvolalo obavy o udržitelnosti tohoto stavu. Aby tedy nedocházelo k pouhému drancování nerostných zdrojů, byl v roce 1976 zřízen „Alaska Permanent Fund“. (dále jen APF) Pro založení tohoto fondu bylo 75'558 obyvatel, proti zřízení bylo 38'518 obyvatel. (APFC, 2022) Je tedy zjevné, že o tuto možnost byl mezi obyvatelstvem Aljašky obrovský zájem.

Fond jako takový je zakotven v konstituci státu. Sekce 9.15 udává, že minimálně 25 % financí, které stát v souvislosti s těžbou obdrží, musí být povinně odevzdáno do tohoto fondu. (The Alaska State Legislature, 2022) Správa fondu pak nadále tyto peníze investuje do dluhopisů, akcií či jiných derivátů tak, aby fond mohl dlouhodobě plnit svou funkci nezávisle na těžbě.

2.1.2 Nastavení funkcí fondu

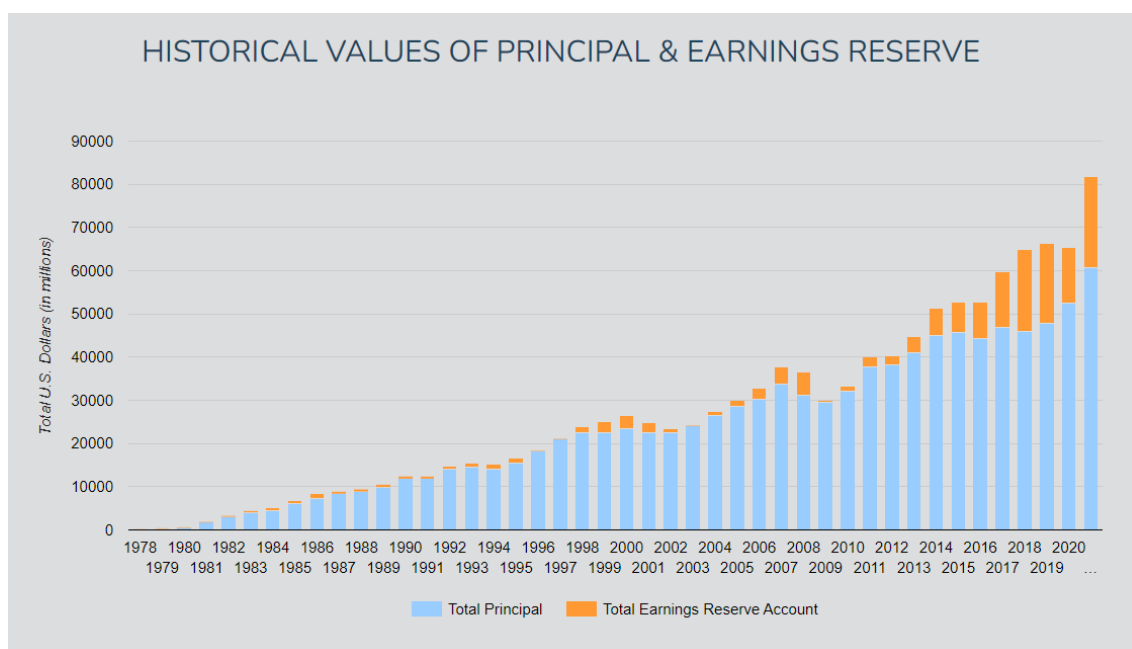
Pro zajištění byl fond rozdělen na dvě části: (Vimeo, 2021)

- Principal
- ERA (Earnings Reserve Account)

Finance v části „Principal“ plní funkci úspor, smí být použity pouze na investice vynášející příjem, nelze je jinak spotřebovat. Jejich tvorba je chráněna výše zmíněným bodem 9, část 15, a tedy i příjmy do této části jsou tvořeny stejným způsobem.

Oproti tomu zdroje „ERA“ jsou tvořeny výhradně z výsledků investic fondu. Aby byly tyto investice chráněny a fond mohl poskytovat předem určený výnos, bylo zavedeno pravidlo „Percentage of Market Value“. Přesný vzorec pro procento PoMV není uveden, jeho výše je závislá na rozhodnutí správy fondu. Základ je počítán z prvních pěti let z předešlého šestiletého období. (APFC, 2021a) Například tedy základ pro rok 2022 je počítán jako aritmetický průměr z let 2016 až 2020 včetně.

Obr. 6: Historický vývoj Aljašského fondu

Zdroj: APFC (2021b)

Postupem času se část „ERA“ stává více důležitou pro funkčnost celého fondu. To znamená, že při udržení současného nastavení budou příjmy do části „Principal“ méně významné, fond tak směřuje k nezávislosti na nerostné těžbě. Lze tedy tvrdit, že fond postupně naplňuje svůj původní cíl.

2.1.3 Dividenda

Aljašský NZP se nazývá jednoduše „dividenda“, či „PFD“. (Permanent Fund Dividend) Je vyplácena všem residentům, kteří na území Aljašky pobývali po celý kalendářní rok, tedy od 01.01. do 31.12. daného roku. Pokud by tedy obyvatel na území státu pobýval od 02. ledna daného roku, nárok mu vzniká až od roku následujícího.

Zároveň musí být občan splnit další základní podmínky, jako je kupříkladu trestní bezúhonnost, rozhodnutí zůstat na území státu na neurčito, nepobýval mimo území státu více než 180 dní v daném roce. K těmto pravidlům existují i výjimky jako, kupříkladu péče o rodinu či služba v armádě. (Official Alaska State Website, 2022)

Dividenda jako taková je vyplácena všem residentům splňujícím podmínky. Tedy nejenom dospělým občanům, ale i dětem. Její výše je přímo navázána na výsledky hospodaření Aljašského fondu, a tedy její celkovou výši nelze předem určit. Je vyplácena jako jednorázová částka jednou ročně. (Hrubec a kol., 2021, s. 77)

Výpočet se uvádí následujícím způsobem: (The Alaska State Legislature, 2017)

- 1) Připočtete statutární čistý příjem fondu za běžný rok a předchozí 4 fiskální roky
- 2) Vynásobte 21 %
- 3) Vydělte 2
- 4) Odečtete závazky z předchozího roku, výdaje a operace programu PFD
- 5) Vydělte počtem způsobilých žadatelů

První dividenda byla vyplacena v roce 1982. její historický vývoj byl následující:

Tab. 1: Vývoj dividendy, Aljaška

Rok	Dividenda (USD)	Rok	Dividenda (USD)	Rok	Dividenda (USD)	Rok	Dividenda (USD)
1982	1 000,00	1992	915,84	2002	1 540,76	2012	878,00
1983	386,15	1993	949,46	2003	1 107,56	2013	900,00
1984	331,29	1994	983,90	2004	919,84	2014	1 884,00
1985	404,00	1995	990,30	2005	845,76	2015	2 072,00
1986	556,26	1996	1 130,68	2006	1 106,96	2016	1 022,00
1987	708,19	1997	1 296,54	2007	1 654,00	2017	1 100,00
1988	826,93	1998	1 540,88	2008	3 269,00	2018	1 600,00
1989	873,16	1999	1 769,84	2009	1 305,00	2019	1 606,00
1990	952,63	2000	1 963,86	2010	1 281,00	2020	992,00
1991	931,34	2001	1 850,28	2011	1 174,00		

Zdroj: (The Alaska State Legislature, 2017); doplněno o následující roky

2.1.4 Vliv NZP

Jedním z dopadů NZP, o kterých se hovoří, je zvýšená úroveň konzumace alkoholu či jiných návykových látek, růst kriminality a nezaměstnanosti. Prvními dvěma tématy se zabývala studie zaměřená na zvýšenou hodnotu těchto ukazatelů v okamžik výplaty dividendy. (Watson, Guettabi & Reimer, 2018)

Při výzkumu byla pro srovnání použita policejní databáze denních incidentů, zaměřena byla na zneužívání návykových látek, násilné činy, poškození či odcizení majetku, hluk a rušení klidu, prohřešky v oblasti provozu na vozovkách a parkování, v neposlední řadě také nutnost přivolání zdravotnických složek. Část studie byla zaměřena na den po výplatě dividendy, a pak o její rozšíření na první dva týdny po výplatě.

Závěry studie jsou následující:

- Zvýšené užívání návykových látek o 16,8%
- Toto zvýšení přetrvává přibližně dva týdny po výplatě dividendy, vykazuje obdobné výsledky jako jiné dávky (například „SNAP“ - Supplemental Nutrition Assistance Program) užívané v jiných státech
- Zvýšení není o nic významnější, než například 4. července (Den nezávislosti) či na Nový rok
- Snížení trestných činů v oblasti majetku o 12%
- Užívání návykových látek a násilné trestné činy jsou citlivé na velikost dávky, trestná činnost na majetku osob nikoliv

Sami autoři však přiznávají, že existují i další faktory, které jsou s výplatou dividendy spojeny a výzkum je omezen pouze na policejní databázi. Dle jejich závěru existuje řada příležitostí pro další výzkumy v oblasti zdraví, práce a jiných sociálních efektů na aljašskou populaci.

Na pracovní trh se zaměřovala studie profesora Damona Jonese a profesorky Ioany Eleny Marinescu. (Damon a Marinescu, 2019) Cílem studie bylo zjistit, jaký dopad má pobírání dividendy na nabídku práce v Aljašce. Výchozím bodem byla obava politiků z poklesu zaměstnanosti, jako je tomu například u výherců loterie. Autorka, prof. Marinescu, udává, že přibližně 10 % „nezaslouženého“ příjmu (ten autorka definuje jako příjem nepocházející z práce/podnikání) snižuje „zasloužený“ příjem přibližně o 1 %. Jinými slovy je zde vyjádřena hypotéza, zda při aplikaci NZP lze očekávat pokles nabídky práce.

Data pro studii byla získána následovně:

- Domácnosti se zúčastnily programu „Current population survey“
- Vybrané domácnosti byly měsíčně dotazovány po dobu čtyř měsíců
- Následně s nimi byl přerušen kontakt po dobu osmi měsíců
- Po tomto období byly opět měsíčně dotazovány na čtyři měsíce

Výsledky studie byly uvedeny:

- V obchodním sektoru došlo na jedné straně k poklesu zaměstnanosti
- Na druhé straně k růstu částečných úvazků v tomto sektoru
- V neobchodním sektoru nedošlo k výrazné změně
- Obecně makroekonomické efekty předčí mikroekonomická negativa
- Celkově nebyl prokázán negativní efekt dividendy na agregovanou zaměstnanost

Jako poznámku lze uvést, že rozdělení na obchodní/neobchodní sektor se řídilo dle appendixu 1 předešlé studie. (The Econometric Society, 2011)

Posledním důležitým bodem je samotná popularita dividendy a její funkčnosti mezi obyvatelstvem Aljašky. Zde byl zanalyzován telefonický průzkum spokojenosti mezi obyvatelstvem z roku 2017. (Scribd, 2017)

V průzkumu bylo dotázáno celkem 1004 osob, probíhal mezi daty 22.03.2017 – 02.04.2017. Mezi některé poznatky se uvádí:

- Pouze pro 20 % je dividendy bezvýznamná
- V závislosti na počtu členů obdrží 47 % domácností tři a více dividend ročně
- 34 % domácností dvě dávky dividendy ročně
- 79 % respondentů uvedlo, že dividendy je důležitou součástí jejich příjmu
- 32 % tázaných odpovědělo, že si je vědomo o využití dividendy na alkohol či jiné návykové látky

Za povšimnutí stojí, že poslední zmíněný bod přímo koreluje s první studií na téma kriminality.

2.1.5 Shrnutí

Při sumarizaci těchto poznatků je důležitým závěrem fakt, že dividendy tvoří podstatnou část životů občanů Aljašky. I přes některá negativa v oblasti užívání návykových látek, kde jde spíše o jednorázové účinky ne nepodobné například oslavám Nového roku,

nebyly prokázány výrazné negativní důsledky. NZP v podobě dividendy naopak přispívá k vyšší spokojenosti občanů, umožňuje jim pracovat na částečný úvazek a více se věnovat svým osobním záležitostem. Lze prohlásit, že v tomto případě NZP plní alespoň z části svou úlohu i přesto, že jeho výše není nijak závratná ani při přepočtu pro české obyvatelstvo. Toto tvrzení lze podpořit i tím, že významná část obyvatel považuje tuto dávku za významnou.

Aljašský model NZP je dlouhodobě funkčním modelem, na jehož základech by měl být tvořen NZP i pro jiné státy.

2.2 Kanada

U Severní Ameriky je vhodné zůstat, neboť s NZP experimentovala i Kanada. Jakožto člen skupiny G7 se jedná o vhodného kandidáta pro implementaci do praxe. Možná právě proto proběhly dokonce již dva experimenty. „Mincome“, (zkratka pro „Manitoba Basic Annual Income Experiment“) který probíhal v 70. letech minulého století, a pak předčasně ukončený „Ontario Basic Income Pilot Project“.

2.2.1 Mincome

Tento experiment probíhal v provincii Manitoba mezi lety 1974 až 1979. Do experimentu byly zařazeny náhodně vybrané domácnosti z Winnipegu, přilehlých zemědělských oblastí Manitoby, bylo rozhodnuto i o přidružení města Dauphin, který měl tehdy přibližně 10'000 obyvatel. Byl též označován jako „saturační oblast“, neboť poskytoval značný vzorek pro výzkum při zachování určité úrovně nákladovosti. V Dauphinu hovořili výzkumní pracovníci s každou rodinou osobně. Účelem bylo ujistit všechny zúčastněné, že pokud jejich příjem klesne pod určitou hranici, bude jim poskytnut garantovaný základní příjem. Podmínku po dobu experimentu splnilo necelých 20% obyvatel. (Hrubec a kol., 2021, s. 80)

Obyvatelé byli rozděleni do několika skupin:

Obr. 7: Definování testovacích skupin Mincome

		Tax Rate (t)		
		.35	.50	.75
Guarantee (c)	3800	Plan 1	Plan 3	
	4600	Plan 2	Plan 4	Plan 7
	5400		Plan 5	Plan 8
		Plan 9 = Controls (IRF & PC)		

Zdroj: Technical report no. 1 (Gregory C. Mason, 2022)

Pro úplnost je uvedeno, že důležitý byl nejenom příjem domácnosti, ale také jejich další majetek, stejně tak byly z příjmů odečteny různé státní podpory, které domácnosti pobíraly. Samotná dávka pak byla vyplácena formou záporné daně z příjmů.

Obr. 8: Výpočet podpory v programu Mincome

worth tax rate (r). In addition, in order to achieve integration with other tax and transfer programs, competing transfers and taxes are neutralized. The basic payment for a typical family unit may be algebraically represented by:

$$(II.1) \quad P = G - T - t \cdot Y - r \cdot W$$

Zdroj: Technical report no. 3 (Gregory C. Mason, 2022)

Přičemž v uvedeném vzorci platí uvedené hodnoty: (Gregory C. Mason, 2022)

P – Platba v rámci experimentu

G – Výchozí úroveň podpory

T – Jiné daně a transfery

t – daňová sazba (viz Obr. 7)

r – daň na „bohatství domácnosti“

Y – příjem domácnosti

W – Bohatství domácnosti (aktiva – závazky)

V úvodních rozhovorech s domácnostmi vybraných oblastí byla z celkového počtu 29'948 rodin získána data pro 21'658 domácností. (72,4 %) Z nich bylo vybráno celkem 6'372 domácností (29,4 %) jako „potenciálně vhodných“ pro tento program a proběhl sběr dodatečných dat. Ta byla získána pouze pro 3'819 domácností, (59,9 % z vhodných) zbylí zástupci domácností buď odmítli další účast v experimentu, přestěhovali se nebo nebyli zastiženi. Nakonec po dalších šetřeních bylo do programu zařazeno pouze 1'492 rodin, tedy pouze 5 % z celkového počtu dotázaných domácností. Údaje o výsledcích dotazování lze nalézt v technických reportech 5 a 12. (Gregory C. Mason, 2022) V průběhu experimentu pochopitelně některé domácnosti předčasně ukončili svou účast, naopak některým dalším vznikl nárok či zájem na účasti.

Univerzita Manitoba zdokumentovala údaje o výplatách do přehledné Excelovské tabulky pro necelých. 1'300 rodin. (University of Manitoba, 2017)

Největším úskalím experimentu byla nezkušenost tehdejší vlády. Ta odhadla rozpočet experimentu ve výši 17 mil. USD. (poznámka: původní text zmiňuje opravdu americké dolary) Tato částka zůstala fixní. (Evelyn L. Forget, 2012, s.4) Takový rozpočet nebyl dostačující z několika důvodů:

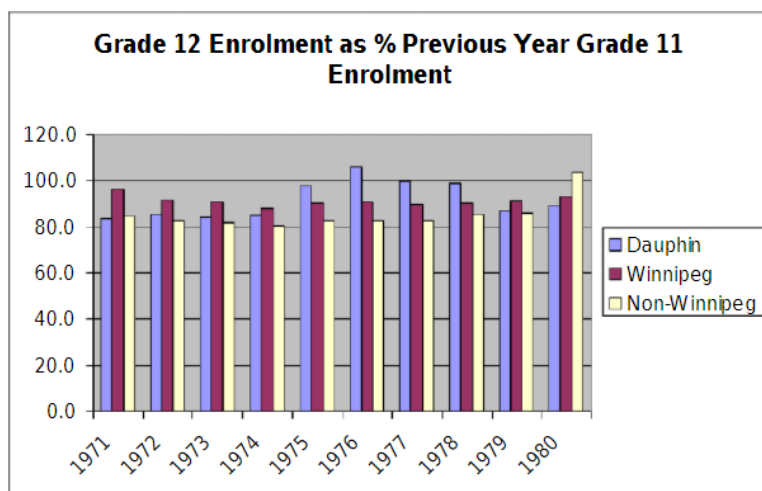
- Vyplácené částky byly upraveny o inflaci, budget nikoliv
- Samotný rozpočet byl pouze expertním odhadem bez předešlých zkušeností
- Došlo k několika nepředvídaným negativním událostem, hlavně na trhu práce

Tyto faktory nakonec způsobily snížení počtu výzkumníků, nedostatečné zpracování dat, a nakonec i ukončení samotného experimentu. Omezený počet výzkumných pracovníků v kombinaci s nutností osobního kontaktu, na kterém byl experiment založen, vyústil i ve fakt, že neexistuje žádný oficiální vládní závěr, složky s daty leží dodnes ladem. Naštěstí byla tato data nakonec v roce 1981 uvolněna Univerzitě Manitoba. Její zástupci umožnili obnovu dat a jejich převod do digitální podoby v rámci oddělení „ISER“. (Simpson, Mason & Godwin., 2017, s. 90) Data tak byla konečně přístupná jiným výzkumníkům, kteří mohli z dat učinit směřodátné závěry.

2.2.2 Výsledky experimentu Mincome

Prvním prokazatelným výsledkem experimentu byla dle dat města Dauphin (saturační oblast) úroveň pokračování ve studiu a zápisem do 12. ročníku. Vývoj zachycuje obr. 9:

Obr. 9: Vývoj zápisů do 12. ročníků, Dauphin

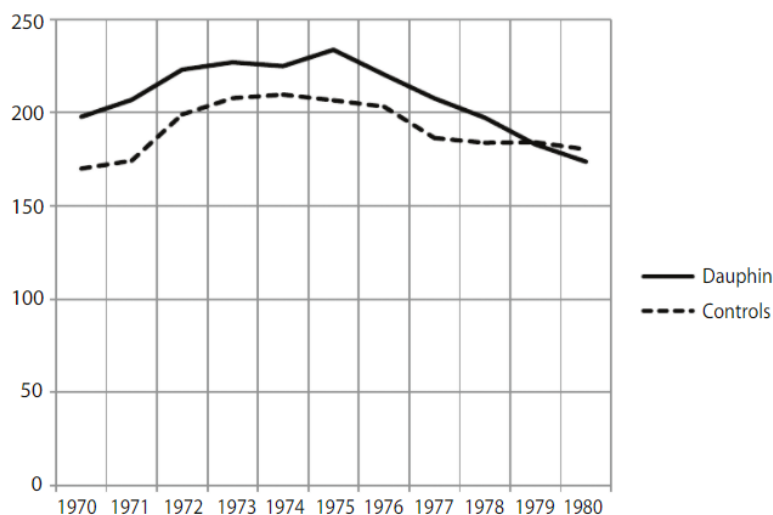
Zdroj: Evelyn L. Forget, 2012, s. 10

Pro připodobnění lze 12. ročník přirovnat k nástavbovému maturitnímu studiu v ČR. Autorka tento vývoj vysvětluje tím, že díky NZP v rámci programu Mincome již nevznikal takový tlak na existenční potřeby domácností, a proto (pouze šestnáctiletí) adolescenti nemuseli nastoupit do práce na polích či v továrnách pro zajištění chodu domácnosti.

Autorka se taktéž věnovala studii vlivu na zdraví účastníků z města Dauphin, kdy poměřovala historický vývoj hospitalizací v letech, porovnávala je kontrolními oblastmi:

Obr. 10: Vývoj počtu hospitalizací, Dauphin

Hospital Separation Rates for Dauphin Residents and Controls

Zdroj: Evelyn L. Forget, 2011, s. 294

Opět je zde zjevný pokles v letech, kdy probíhal experiment o 8,5 % relativně vůči kontrolním oblastem. Data byla získána analýzou počtu kontaktování nemocnic a doktorů. Dle vyjádření autorky existovalo několik důvodů, například to, že lidé na farmách nemuseli pracovat tak dlouho, resp. do větší fyzické únavy, což v konečném důsledku snižovalo počet nehod. Poklesl i počet diagnostikovaných psychických onemocnění, kde opět autorka předpokládá nižší úroveň stresu. Nepodařilo se prokázat vliv na plodnost. Autorka však uvádí, že zde existují určité náznaky pozitivního vlivu, nicméně je nejde prokazatelně určit z důvodu existence dalších vlivů, mezi něž řadí změny ve vývoji náboženském vzdělání a sociální výchovy nezávislé na experimentu Mincome. (Evelyn L. Forget, 2011, s. 297)

Jako poslední bude uvedena studie Huma a Simpsona zaměřená na dopady Mincome na nabídku práce. Výsledky jsou porovnávány s dalšími studii provedených v US. Přestože sami autoři uznávají, že jejich vzorek je znatelně menší než u srovnávaných studií, u všech zkoumaných skupin byl prokázán nízký pokles počtu odpracovaných hodin: (Hum & Simpson, 1991, s.90)

- 1 % u mužů
- 3 % u vdaných žen
- 4 % u svobodných žen

Výsledek studie tak vyvrací obavu z nedostatku nabídky práce, neboť pokles je považován za téměř neznamenný. Elasticita vůči vyplaceným mzdám je navíc patrnější u žen spíše než u mužů, což se vysvětluje delším setrváním žen v domácnosti po porodu.

2.2.3 Ontario Basic Income Pilot (OBIP)

Experiment v Ontariu je možné chápat jako pokus o znovuoživení praktického uplatnění NZP v Kanadě. Cílem bylo zjistit, zda je takto možné eliminovat chudobu udržitelným způsobem. Pro tento projekt byly vybrány města Hamilton, Brantford, Brant County a Lindsay a další přilehlé oblasti. Pro účast v projektu bylo nutno splnit některé podmínky, mezi něž kromě jiného patřilo věkové omezení mezi 18-64 lety po dobu trvání projektu, bydliště ve vybraných oblastech po dobu alespoň 12 měsíců a příjem nižší než 34'000 dolarů pro jednotlivce, nebo 48'000 dolarů pro páry. Bližší specifiky a výjimky či krácení v platbách jsou uvedeny na oficiálních stránkách vlády Ontario. (Government of Ontario, 2017b)

První kontakt s potenciálními účastníky probíhal v období 03.11.2016 – 31.01.2017, přičemž odezva byla následující: (Government of Ontario, 2017a)

- 32'870 respondentů odpovědělo na veřejný průzkum
- 1'213 lidí odpovědělo na expertní průzkum, 1'193 se účastnilo osobních meetingů
- 537 písemných žádostí od jednotlivců a komunitních skupin

Projekt nakonec čítal necelých 4'000 účastníků a dalších 2'000 v rámci srovnávacích skupin. Vyplácené částky byly určeny jako roční úhrn 50 % mediánu, pro účastníky s postižením byly vypláceno navíc 6'000 dolarů ročně. Návrh garantovaných částek představuje obr. 11. Původní návrh představoval dvě možnosti, nakonec byla zvolena

možnost „75% LIM“. Zkratka „LIM“ představuje „low income measure“, což lze přirovnat k ekvivalentu hranice chudoby.

Obr. 11: Garantované částky v programu OBIP

Household size	75% LIM 2016 estimate	100% LIM 2016 estimate
Single person	\$16,989	\$22,653
Couple	\$24,027	\$32,036

Zdroj: Government of Ontario (2017a)

Vybrané výzkumné oblasti projektu byly následující: (Government of Ontario, 2017b)

- Zabezpečení potravin
- Stabilita bydlení
- Duševní zdraví
- Vzdělání
- Zaměstnanost a vliv na vývoj na trhu práce

Projekt byl spuštěn v dubnu 2017 a v původním návrhu měl probíhat po dobu tří let. Byl však předčasně zrušen nově zvolenou ministryní dětských, komunitních a sociálních věcí. Uvedenými důvody byly přílišná nákladovost a tvrzení, že tento projekt nepomáhá účastníkům stát se nezávislými členy společnosti. Tím byl porušen i předvolební slib, že tento program bude i nadále pokračovat. Vzhledem k tomu, že spousta účastníků se již zadlužila, (například pro nastartování vlastního podnikání) byly výplaty v rámci programu prodlouženy do března 2019. (Government of Canada, 2021)

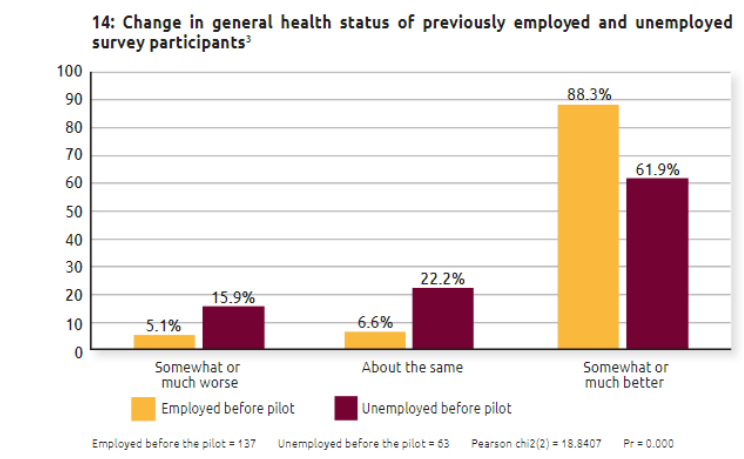
Předčasné ukončení tak znamenalo, že proběhl pouze jeden sběr dat pro zjištění změn v chování účastníků. Opět neexistuje žádný oficiální výstup ze strany kanadské vlády. Projekt OBIP tedy skončil obdobným způsobem, jako jeho předchůdce Mincome. Navíc mu bylo vyčítáno několik bodů, jako například absence saturační oblasti (jako tomu bylo právě u Mincome projektu) či způsob, jakým byl posuzován roční příjem domácnosti. (Mendelson, 2019)

Vzhledem k těmto faktorům je velmi problematické učinit průkazné závěry, a proto jsou následující výsledky studií považovány autorem této práce spíše za náznaky než směrodatné závěry.

2.2.4 Výsledky OBIP

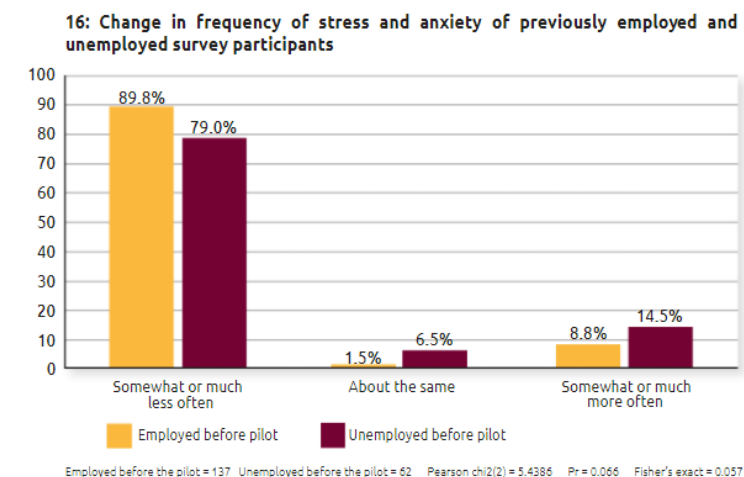
Pro tuto podkapitolu je důležité mít na paměti, že následující grafy byly pořízeny v průzkumu na relativně malých vzorcích. Byly vybrány pouze ty, které autor této práce považuje za důležité pro vybrané téma. Počet respondentů je uveden vždy vespod každého grafu.

Obr. 12: Změna v obecném zdravotním stavu v porovnání před experimentem

Zdroj: Ferdosi, McDowell, Lewchuk, & Ross, 2020, s. 16

Obr. 13: Změna četnosti stresu a úzkosti

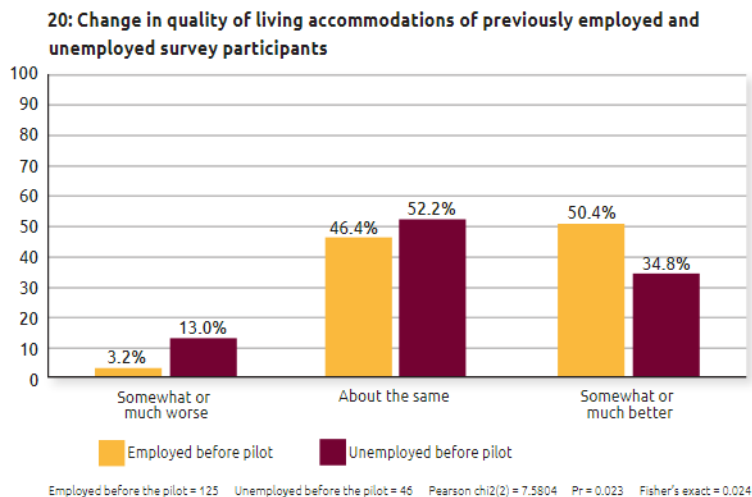

Zdroj: Ferdosi, McDowell, Lewchuk, & Ross, 2020, s. 18

Přestože průzkum obsahuje i obecnou sumarizaci, bylo ponecháno rozdělení respondentů na zaměstnané a nezaměstnané před zahájením projektu. Výsledky grafů ukazují, že i přes značné zlepšení v oblastech zdraví jsou výsledky výrazně horší u nezaměstnaných

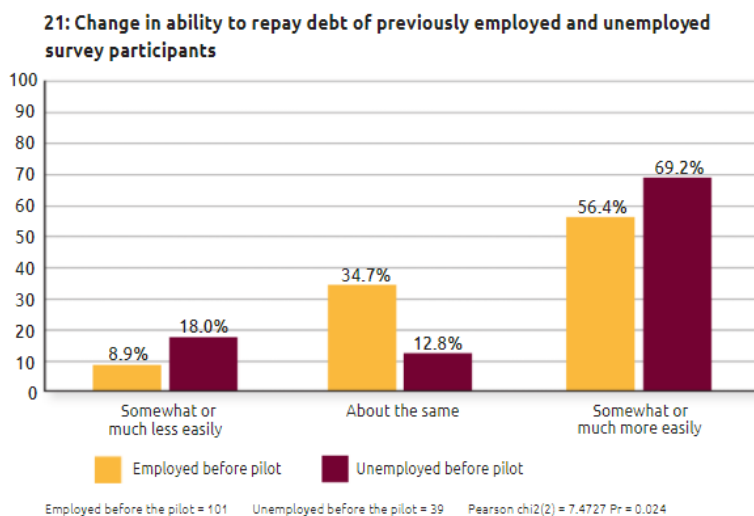
osob, což je přisuzováno psychickým obtížím spojeným s dlouhodobou nezaměstnaností. (viz důsledky dlouhodobé nezaměstnanosti v podkapitole 1.2.4)

Obr. 14: Změna kvality bydlení

Zdroj: Ferdosi, McDowell, Lewchuk, & Ross, 2020, s. 22

Obr. 15: Schopnost splácet dluhy v rámci experimentu

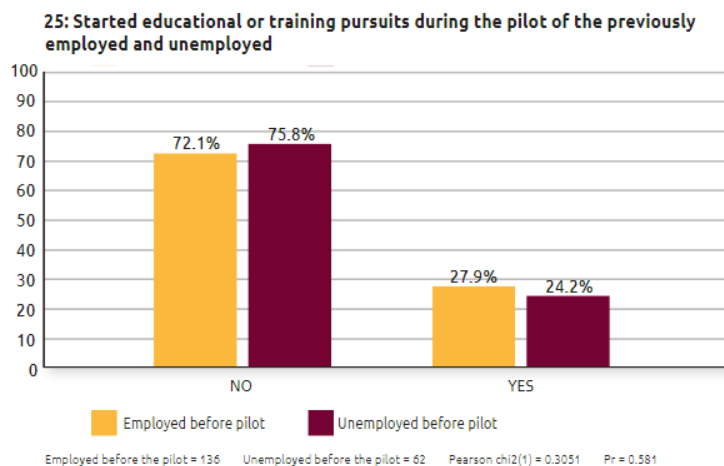

Zdroj: Ferdosi, McDowell, Lewchuk, & Ross, 2020, s. 23

Obr. 14 reprezentuje schopnost respondentů získat nové bydlení – tedy buď větší prostor pro sebe i svou rodinu, nebo možnost přestěhovat se z nebezpečného prostředí do místa s lepší pověstí. Příklady jsou uvedeny v samotné studii. Ve spojení s lepší schopností splácet dluhy, která je v tomto případě z logických důvodů lepší pro nezaměstnané, lze usuzovat pozitivní vliv na chudobu a životní úroveň účastníků. Tyto výsledky jsou s největší pravděpodobností taktéž nepřímě promítnuty v obr. 12 a 13.

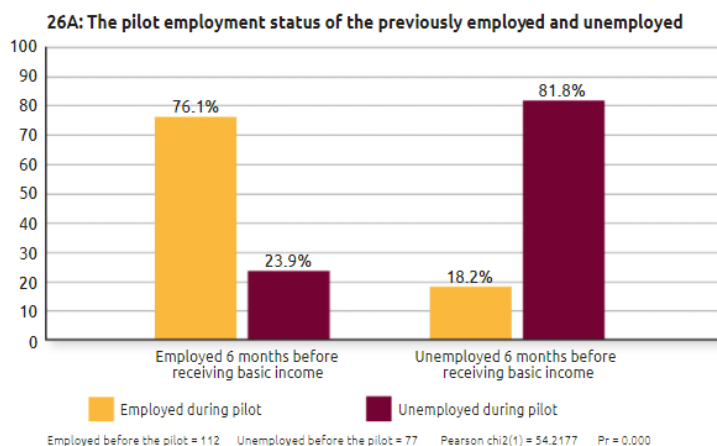
Pro zajímavost lze v původní studii dohledat grafy 45A/B, u kterých je však nutné brát zřetel na vzorek pouhých 59 respondentů. (Ferdosi a kol., 2020, s. 45)

Obr. 16: Zahájení osobního rozvoje v rámci experimentu

Zdroj: Ferdosi, McDowell, Lewchuk, & Ross, 2020, s. 27

Obr. 17: Změna zaměstnaneckého statutu v rámci experimentu

Zdroj: Ferdosi, McDowell, Lewchuk, & Ross, 2020, s. 28

Výsledky v oblasti zaměstnanosti a trhu práce jsou považovány autorem této práce za nejdůležitější. „Čtvrtina“ respondentů z obou skupin se věnovala rozšíření svého vzdělání. Po započetí experimentu opustilo pracovní místa 23,9 % respondentů, pochopitelně část z nich v návaznosti na rozšíření vzdělání. Alarmující je však setrvání 81,8 % respondentů ve stavu bez zaměstnání po dobu trvání experimentu. V případě experimentu v ČR je nezbytné monitorovat vývoj tohoto ukazatele.

Jako doplnění je možné si přečíst bližší komentář v původní studii k tématům: (Ferdosi a kol., 2020)

- Přibližně třetina odpovídajících našla lépe placené zaměstnání (s. 31)
- Pracovní podmínky se zlepšily téměř pro třetinu respondentů (s. 32)
- Necelých 50 % respondentů se účastnilo dobrovolnické činnosti (s. 55)

Na závěr bude uveden výsledek průzkumu 424 respondentů organizace Basic Income Canada Network. Kromě základních identifikačních údajů (věk, pohlaví, vzdělání apod.) obsahuje tento průzkum závěry, které mohou být brány jako rozšíření předchozích grafů. Z tohoto důvodu jsou níže vyjmenovány pouze hlavní body s uvedením strany, kde lze nalézt podrobný popis v původním průzkumu. (Basic Income Canada Network, 2019)

- 2/3 respondentů změnilo díky experimentu svůj pracovní život (s. 16)
- 11,36 % odpovídajících založilo či rozšířilo vlastní podnikání (s. 20)
- 75 % projevilo nižší starost o náklady na transport a větší svobodu pohybu (s. 22)
- Pro 80,37 % lidí se předchozí problémy vrátily po zrušení experimentu (s. 28)
- 93,5 % účastníků uvedlo, že experiment neměl pro ně negativní vliv (s. 30)

I přes omezené možnosti lze z experimentu OBIP zpozorovat, že výsledky odpovídají teoretickým přínosům NZP hlavně v sociální a zdravotní oblasti, vliv na nezaměstnanost je v konečném důsledku téměř nezatelný.

2.3 Finsko

Ze Severní Ameriky bude pokračováno v Evropě. Zde již experimenty s NZP nemají takovou historii, a proto jediným majoritním zastáncem je Finsko a jejich dvouletý experiment v letech 2017 a 2018.

Finský experiment byl významný tím, že bylo náhodně vybíráno 175'000 nezaměstnaných lidí v rámci celého státu. 2'000 lidí ve věku 25-58 let bylo vyselektováno do „treatment group“. (dále jako TG) Kontrolní skupina (dále jako CG) byla složena ze zbylých uchazečů (tedy 173'000) bez zaměstnání. Členové TG dostávali 560 EUR měsíčně, přičemž tato částka nepodléhala zdanění a nebyla snížena o případné další příjmy (například ze zaměstnání) účastníka. Obě skupiny byly na počátku experimentu shodné z hlediska socio-demografického složení. (věk, pohlaví, ekonomický status etc.) Studie byla omezena pouze na dvě základní otázky: (Kangas, 2019)

- Zvýší NZP účast na trhu práce?
- Sníží NZP byrokracii pro sociální benefity?

Reakce na experiment byly značně polarizující. Na jedné straně příznivci NZP vyzdvihovali výsledky průzkumů, na druhé straně odpůrci NZP vyzdvihovali výsledky předběžné i finální studie výsledků. Autor původního reportu uvádí, že pro obě skupiny bylo velmi jednoduché poukázat na některé z nedostatků studie: (Kangas, 2019)

- Zaměření pouze na nezaměstnané
- Pouze 2'000 účastníků TG
- Experiment probíhal pouze dva roky

Další z kritik průběhu experimentu je zavedení „aktivačního modelu“ 01.01.2018. Smyslem této novely bylo snížit období mezi zaměstnaneckými poměry a zvýšit zaměstnanost. Pokud nejsou splněny základní podmínky, jsou nezaměstnané osobě sníženy příspěvky o 4,65 %. Samotný start aktivačního modelu byl ledabylý, zodpovědná vláda dodnes nepředložila prokazatelné výsledky. Novela ovlivnila předně starší občany a lidi v odlehlých zemědělských oblastech. (Kangas a Kalliomaa-Puha, 2019) Zavedení této novely v polovině průběhu experimentu však také znamená, že byla ovlivněna kontrolní skupina, odhadují se až 2/3 CG.

2.3.1 Výsledky finského experimentu

Na rozdíl od kanadských experimentů bylo k vyhodnocení průběhu a výsledků přistupováno daleko svědomitěji. Existují dvě oficiální studie.

Předběžná studie byla publikována v roce 2019. Využívala data z registru, průzkumů a osobních rozhovorů. Primárním cílem bylo zkoumat vliv na zaměstnanost a příjem domácnosti. Dále studie zjišťovala stav osobního pohodlí TG. Průzkum mínění probíhal v období 17.10. – 14.12. 2018, podařilo se získat odpověď od 31,35 % TG a 20,29 % CG, 23,23 % celkově. (Kangas, Jauhiainen, Simanainen & Ylikännö, 2019, s. 9-10)

Tab. 2: Předběžná studie, Finsko – zaměstnanost, vyplácené přídavky

	Treatment group	Control group	Difference	p-value
Employment status				
Days in employment (number of days)	49.64	49.25	0.39	0.87
Persons with earnings or income from self-employment (%)	43.70	42.85	0.85	
Earnings and income from self-employment, total (€)	4,230	4,251	-21	
Benefits provided by Kela (€)				
Unemployment benefits	5,852	7,268	-1415	
Social assistance	941	1,344	-403	
Housing allowance	2,525	2,509	16	
Sickness allowance	121	216	-96	
Number of observations	2,000	173222		

Note: (i) The days in employment are based on data on accrual periods from the Finnish Centre for Pensions. Days of employment are defined as periods in the open labour market for which the calculated daily wage amounts to at least 23.74 euros; (ii) The percentage who have received earnings or income from self-employment and their number is based on data from the Finnish Tax Administration; (iii) The data on benefits provided by Kela is based on data from Kela's benefit register; (iv) The p-value shows the level of significance at which the equality of the averages for the treatment group and the control group can be cancelled out. Typically the difference between the groups is considered statistically significant when the p-value is 0.05 or smaller.

Zdroj: Kangas, Jauhiainen, Simanainen & Ylikännö, 2019, s. 12

Hodnoty uvedené v tabulce jsou aritmetickým průměrem zjištěných hodnot. Autoři dále uvádějí, že 57 % osob pobírající příspěvky v nezaměstnanosti k listopadu 2016 zůstalo bez příjmů ze zaměstnání/podnikání i v roce 2017.

Z jejich průzkumu vyplývá, že vliv na zaměstnanost v prvním roce je téměř nulový. Překvapivý je rozdíl 21 EUR v případě příjmů skupin, kdy CG vykázala vyšší hodnotu než TG, nicméně i tento výsledek je zanedbatelný. Hodnota p-value je též statisticky nevýznamná, což naznačuje, že NZP nepomohl členům TG ve vyhledání zaměstnání. Daleko významnější je rozdíl ve vyplácených dávkách. Tento rozdíl má logický základ, neboť NZP má specificky nahradit dávky v nezaměstnanosti. Autoři původní studie poukazují na chybu v metodice experimentu, kdy nezaměstnaní musejí i nadále žádat o přídavky v nezaměstnanosti, pokud chtějí získat přídavky na své děti. Vhodnějším přístupem by dle jejich názoru bylo navýšit dávku NZP či ji vyplácet dětem účastníků. Toto má za následek částečné zkreslení výsledků. Rozdíly v přídavcích na sociální asistenci (403 EUR) vysvětlují autoři jako důsledek příjmů ze zaměstnání účastníků, který vedl k vyššímu příjmu domácnosti, a tedy upuštění od nutnosti vyplácení sociální podpory. V neposlední řadě u přídavků v nemoci poukazují původní autoři na nutnost brát v úvahu fakt, že dávka NZP je přibližně stejná jako dávky v nemoci, a tedy účastníci TG se nemusejí „přesouvat“ mezi jednotlivými přídavky, čímž by mohli například aktivovat přidružené opatření.

Tab. 3: Předběžná studie, Finsko – změna v sociálních aspektech

	Confidence in one's own future (%)		Confidence in one's own financial situation (%)		Ability to influence societal matters (%)	
	Test	Control	Test	Control	Test	Control
Poor	6.8	9.8	13.0	19.4	16.0	25.1
Rather poor	7.8	13.2	11.8	16.8	19.5	22.6
Moderate	25.8	30.1	32.4	32.4	31.1	26.5
Quite strong	34.8	30.0	26.3	19.4	17.1	15.5
Strong	23.4	16.2	15.9	10.9	11.8	7.1
Cannot say	1.4	0.7	0.7	1.1	4.6	3.2
χ^2	<.0001		<.0001		<.0001	

Zdroj: Kangas, Jauhiainen, Simanainen & Ylikännö, 2019, s. 20

Vnímání osobní situace v otázkách budoucnosti, finanční situace a vlivu na sociální události je u TG výrazně. Toto zjištění není překvapující, odráží podobné výsledky jako v již proběhlých studiích. Ve studii je uvedeno, že vzrostla i důvěra členů TG vůči politickému systému, politiky i jiné osoby. (Kangas a kol., 2019, s. 19)

Tab. 4: Předběžná studie, Finsko – vnímaný zdravotní stav

	Health (%)	
	Test	Control
Very good	14.8	10.4
Good	40.6	35.8
Fair	30.0	36.0
Poor	10.1	13.2
Very poor	4.1	4.0
Cannot say	0.3	0.6
χ^2	.0073	

Zdroj: Kangas, Jauhiainen, Simanainen & Ylikännö, 2019, s. 21

Stejně jako v předešlých experimentech lze v oblasti zdraví zpozorovat markantní rozdíly ve vnímaném zdravotním stavu respondentů. 55,4 % členů TG vnímá svůj zdravotní stav jako (velmi) dobrý, u členů CG je tomu tak pouze u 46,2 %. Naopak (velmi) špatně vnímá svůj zdravotní stav 14,2 % TG, 17,2 % CG. (relativní rozdíl 21,1 %)

Jako doplněk je uveden výčet dalších zajímavých výsledků: (Kangas a kol., 2019)

- (Velmi) nízkou úroveň stresu pocívalo 54,8 % TG, 45,6 % CG (s. 25)
- Jako přílišnou úroveň byrokracie vnímalo 58,9 % TG, 67,8 % CG (s. 26)
- Zaměstnání by při existenci NZP přijalo 89 % TG, pouze 76,1 % CG (s. 28)
- Založení vlastního podnikání je jednodušší dle 72,2 % TG, 63,2 % CG (s. 28)
- Pro zavedení systému NZP je 84,8 % TG, 75,6 % CG (s. 28)

Výsledky předběžné studie tak potvrzují závěry z předešlých analýz experimentů v Kanadě a systému na Aljašce. Překvapivý může pro některé být i výsledek, kdy více osob pobírajících NZP by raději přijalo práci, než zůstalo nezaměstnanými. Tento výsledek je v přímém rozporu s obavami odpůrců NZP.

Nyní bude navázáno na výsledky finální studie. Zmíněny budou pouze ty případy, kdy byly zpozorovány markantní rozdíly oproti předběžné studii. Autoři upozorňují na nízkou úroveň odpovědí obou skupin, které však nejsou v takovýchto studiích výjimečné. (Kangas, Jauhainen, Simanainen & Ylikännö, 2019, s. 188)

Autoři studie v první řadě upozorňují na vliv (výše zmíněného) aktivačního modelu, který znatelně ovlivnil výsledky studie. Tím, že byl aplikován na všechny osoby pobývající ve Finsku, avšak účastníci TG se nemuseli hlásit o podporu v nezaměstnanosti, došlo ke zjevnému zkreslení výsledků. Jinými slovy neexistuje kontrolní skupina „bez aktivačního modelu“ pro srovnání a směrodatné výsledky jsou tak pouze za první rok experimentu. (Kangas a kol., 2020, s. 46)

Tab. 5: Srovnání zaměstnanosti při experimentu – Finsko

Rok	Průměr CG	Odhad	Odchylka	p-hodnota
2017	49.06	1.54	1.97	0.43
2018	77.34	6.63	2.64	0.01

Zdroj: Upraveno dle Kangas a kol., 2020, s. 44

Hodnota „odhad“ (Estimaatti v originále) ukazuje, že členové TG v průměru odpracovali o 6,63 dní více než členové CG. Rozdíl, který byl v prvním roce nevýznamný, se v druhém roce stal významným. Přestože nelze určit čistý přínos NZP na zaměstnanost skupiny, autoři uvádí pod původním grafem několik možných vysvětlení – fakt, že vliv NZP na nezaměstnanost se v jiných experimentech promítl až se zpožděním, a pak vliv složení domácnosti členů TG.

Tab. 6: Vývoj zaměstnanosti dle typu rodiny

	Odhad	Odchylnka	p-hodnota	Pozorování
Typ rodiny				
Rodiny s dětmi	13,66	4,89	0,01	532
Bezdětní	1,58	3,31	0,63	1156
Samoživitelé	9,47	6,38	0,14	312

Zdroj: Upraveno dle Kangas a kol., 2020, s. 42

Statisticky významný rozdíl je u rodin s dětmi. Stejně tak lze vypočítat i razantní nárůst v odpracovaných dnech pro samoživitele, avšak tento výsledek je statisticky nevýznamný kvůli malému počtu pozorování. V kombinaci s výsledky v původní tabulce uvádí autoři, že největší vliv na zaměstnanost má NZP s největší pravděpodobností u rodin s dětmi a rodin imigrantů. Při interpretaci závěrů je však nutné brát v potaz nízký počet pozorování. (Kangas a kol., 2020, s. 47)

V oblasti zdraví jsou výsledky téměř totožné s předběžnou studií, čímž lze potvrdit pozitivní dopad NZP na psychickou pohodu, zdravotní stav i schopnost vstřebávat nové informace. V případě vlivu NZP na kognitivní funkce jedinců se jedná o prvotní potvrzení pozitivního vlivu. (Kangas a kol., 2020, s. 60) Pozitivní vliv na zdraví je kromě jiného přisuzován faktu, že účastníci TG měli jistotu, že jim každý měsíc bude připsán určitý finanční obnos. Tím se pochopitelně zvyšuje i finanční blahobyt domácnosti.

Byla zjištěna nižší úroveň byrokracie, ale pouze v případě, kdy účastníci TG nežádali o žádné další sociální příspěvky. Zde je nutno se vrátit k nedostatku celého experimentu, kdy domácnosti s dětmi musely žádat o sociální přídatky, pokud je chtěly na své děti nadále pobírat. Výsledky však naznačují, že NZP pomáhá snížit byrokratickou náročnost celého systému. (Kangas a kol., 2020, s. 84)

Primárním cílem celého experimentu bylo zjistit inkluzi účastníků na trhu práce. Výsledky však ukázaly, že nedošlo k významnému rozdílu. Právě tento bod je nejčastěji citován odpůrci NZP a byl i důvodem k ukončení experimentu. Proto jsou pro účely této práce velmi důležité poznatky z kapitoly 8: (Kangas a kol., 2020, s. 128-132)

- Část účastníků uvedla, že se místo práce věnovali dobrovolnické činnosti či dalšímu studiu. Pro některé respondenty bylo jednodušší věnovat se tvůrčí činnosti. Autoři uvádí, že pro jednoznačnou tvorbu závěrů nejsou k dispozici data o dobrovolnické činnosti před experimentem.
- Někteří účastníci potvrdili, že raději zůstali ve stavu bez zaměstnání právě díky dávkám NZP. Ve většině případů šlo však o „podřadná zaměstnání“ či zaměstnání porušující práva pracovníků. Narážíme tedy na sociální aspekty tématu.
- Někteří respondenti byli v těžkých životních situacích, které jim ani po zavedení NZP neumožnily plnou inkluzi. Obecně však došlo k posílení jejich autonomie, ať už v oblasti plánů do budoucnosti, výběru zaměstnání či sociálních aktivit.
- Někteří účastníci v rozhovoru uvedli, že jejich úsilí nebylo vlivem NZP vyšší. Co však v takových případech vzrostlo byla jejich osobní pohoda, klid a vyrovnanost, menší pocit nátlaku.

Závěrem autoři opět připomínají, že experiment neprobíhal za nejlepšího nastavení. Data pro tyto výsledky byla získána skrze rozhovory s pouze 81 respondenty, experiment trval velmi krátkou dobu.

Závěry studie jsou tedy rozporuplné. Nepodařilo se prokázat celkový čistý vliv NZP na zaměstnanosti a zařazení dlouhodobě nezaměstnaných zpět do pracovního procesu, výjimkou byly rodiny s dětmi. Nicméně byl prokázán znatelný vliv na ostatní aspekty lidského života. Dle finské vlády byl experiment neúspěšný. Zde je však na čtenáři, k jakému závěru v případě finského experimentu dospěje.

2.4 Švýcarsko

Švýcarsko je velmi specifickým případem. K experimentu s NZP zde nikdy nedošlo, přesto jsou však informace získané z jejich zkušeností vnímány autorem této práce za neméně důležité, a to z několika důvodů.

O NZP se ve Švýcarsku začalo v širším měřítku diskutovat v roce 2012, kdy vznikla iniciativa „Die eidgenössische Volksinitiative für ein bedingungsloses Grundeinkommen“. (dále jen „Iniciativa“) Hlavním cílem Iniciativy bylo rozvířit debatu na téma NZP nejen v oblasti Švýcarska, ale i zbytku světa. Největším dosavadním úspěchem Iniciativy můžeme označit celonárodní referendum o přijetí NZP ve Švýcarsku, které se konalo dne 05. června 2016.

Návrh Iniciativy byl v praxi velmi jednoduchý. Každý švýcarský dospělý občan dostane 2500 CHF měsíčně, mladší 18 let 625 CHF měsíčně. Celkové roční náklady vyčísli na 208 miliard CHF. Na rozdíl od svých předchůdců vypracovala Iniciativa i plán financování pro většinu z této potřebné částky v dokumentu „Hintergrunddokument Kosten und Finanzierung“. (BSV, 2019) Pro úplnost lze doplnit, že částka 2'500 CHF by měla být dostačující pro zabezpečení všech základních potřeb, tedy na rozdíl od ostatních případů se jedná o návrh NZP v jeho plné podobě.

Je nejspíše bez překvapení, že výsledek lidového referenda dopadl v poměru 76,9 % ku 23,1 % pro nepřijetí návrhu. Hlasovalo 46,95 % občanů. (BK, 2022) Zástupci Iniciativy přesto považují tento výsledek za úspěch, neboť podle jejich vyjádření nešlo ani tak o přijetí samotného návrhu, spíše o jejich primární cíl, tedy rozběhnutí debaty na toto téma. Kromě získání podpory téměř čtvrtiny hlasujících se očekává i druhé kolo hlasování.

Úspěchem Iniciativy byl i vznik ankety před samotným referendem, která podala překvapivé výsledky. Dle ní se zjistilo, že: (DemoSCOPE, 2016)

- Pouze 2 % dotázaných by přestalo pracovat úplně
- 54 % osob by pokračovalo v prohloubení svého vzdělání
- 53 % respondentů by se více věnovalo své rodině
- 22 % lidí vyjádřilo zájem začít podnikání v podmínkách NZP
- 40 % Švýcarů by se při zavedení NZP věnovalo více dobrovolnické činnosti

Výsledky dotazování tak opět nejenom vyvracejí pochyby odpůrců NZP, ale také podporují teoretické závěry z literatury i předešlých experimentů.

Zde je sumarizace důležitých bodů, na jejichž základě bylo rozhodnuto o zařazení Švýcarska do analýzy:

- Díky Iniciativě proběhlo několik debat i průzkumů, které zajistily důležité informace pro budoucí vývoj NZP
- Pro spoustu lidí se NZP zdál jako dobrý nápad, ale měli obavy z příliš vysokých částek dávek; nabízí se tedy varianta, kdy při nižších dávkách by byl projeven i větší zájem a podpora v referendu
- Vzhledem k tomu, o jak razantní změnu celého systému i fungování společnosti se v případě NZP jedná, měl by každý národ mít možnost o této variantě hlasovat, či se k ní vyjádřit v referendu

2.5 Německo

Jako poslední považuje autor práce za důležité zmínit probíhající experiment v sousedním Německu. Jedná se pouze o malý projekt financovaný ze soukromých zdrojů, nachází se v první ze tří fází.

Vybráno bylo 1'500 účastníků z celého Německa, přičemž nepodmíněnou dávku NZP ve výši 1'200 EUR měsíčně dostane pouze 122 vybraných, jejichž výsledky budou následně porovnávány se zbytkem. První dávka byla vyplacena 01.06.2021, poslední je naplánována na 31.05.2024. Na projektu se kromě organizace Mein Grundeinkommen e.V. podílí i Německý institut pro ekonomický výzkum (DIW Berlin) a Kolínská univerzita. (Pilotprojekt Grundeinkommen, 2022)

I přesto, že se jedná o relativně malý experiment, je stále velmi důležitý vzhledem k provázanosti České republiky s Německem. Celý projekt má přehledně zdokumentovanou „Timeline“, zájemci se navíc mohou zapsat do newsletteru. Je předpokládáno, že z důvodu nízkého počtu obsazení testovací i kontrolní skupiny nebudou výsledky experimentu statisticky významné, nicméně poskytnou další informace potřebné k navazujícímu výzkumu.

2.6 Méně významné experimenty

Z důvodu omezeného rozsahu práce, byly pro širší analýzu vybrány pouze ty případy, u kterých byly nalezeny největší přínosy k danému tématu. V případě navazujícího průzkumu je vhodná analýza následujících experimentů, či států, kde se o nich uvažuje:

- Spojené státy americké; 4 historické, jeden nedávný (Hrubec a kol., 2020, s. 84)
- Brazílie – Bolsa Família (The Borgen Project, 2017)
- Indie (The Borgen Project, 2018a)
- Irán (The Borgen Project, 2018b)
- Keňa (The Borgen Project, 2021)
- Japonsko; forma sociálního experimentu (Maezawa Method, 2022)

2.7 Poučení z proběhlých experimentů

I přes autorovu počáteční skepsi vůči celé myšlence NZP byla hluší analýzou nalezena spousta pozitivních přínosů NZP. V proběhlých experimentech se opakují stejné závěry, které potvrzují teorii z literatury:

- NZP má pozitivní vliv na vnímání stresu, psychickou pohodu i fyzické zdraví
- Pobírání NZP pomáhá motivovat k vyhledávání práce či započítí podnikání
- Lidé díky NZP volí více volného času pro rodinu či další vzdělávání
- Kombinace výše zmíněných faktorů má pozitivní vliv na kognitivní funkce
- Odezva na NZP je tím silnější, čím horší je životní situace jedinců

Největším strachem veřejnosti při zavedení NZP byla ztráta nutnosti pracovat. Výsledky experimentů a dotazování ukazují, že pouze velmi malé procento lidí by opustilo pracovní trh úplně, ve většině případů dochází pouze k přerozdělení a větší svobodě jedinců.

Experimenty však mají také opakující se chyby:

- Malé vzorky testovacích a kontrolních skupin
- Selektivní výběr účastníků
- Nezáměr vlád při dokumentaci či vyhodnocování (hlavně v případě Kanady)
- Zasahování do přirozeného průběhu experimentu

Vlivem těchto faktorů je těžké určit přesné dopady NZP. Navíc neexistují studie dlouhodobých dopadů, plošné studie a další, které by mohly vykázat i rozdílné výsledky. Je tedy nutné vycházet ze současně dostupných výsledků.

Za takovýchto podmínek je možné prohlásit, že pozitivní přínosy NZP převažují nad negativními, je vhodné se tímto tématem dále zabývat. Ideálním řešením se jeví možnost imitace funkčního modelu z Aljašky.

3 Návrh NZP v podmínkách ČR

Aby tato práce měla smysl, měly by nejenom být posouzeny výsledky a zkušenosti zahraničních experimentů, ale i vytvořen návrh NZP a nástin výsledků pro Českou republiku. Jako hlavní motivátor lze uvést zprávu OECD z roku 2016, která uvádí Českou republiku jako druhou zemi nejvíce ohroženou robotizací, přičemž první zemí je sousední Slovenská republika. (OECD, 2016)

Úkolem bude zjistit, za jakých podmínek a zda vůbec je o NZP v ČR zájem. Budou navrženy podmínky nastavení NZP v ČR, připraveny možnosti financování celého projektu, vypracován odhad dopadů pro zemi. K tomu budou využity předně poznatky z analýz experimentů, které v případě nutnosti budou upraveny o výsledky šetření průzkumu mínění.

3.1 Výzkum zájmu o NZP

Pro výzkum byl využit elektronický dotazník za pomoci Google Forms. Dotazník je uveden v příloze A. Pro využití e-dotazníku bylo rozhodnuto z několika důvodů:

- Je zdarma; placená varianta není v možnostech autora
- Snazší extrakce a následné zpracování získaných dat
- Možnost oslovení širší veřejnosti a získání většího vzorku dat

Pochopitelně tato forma má i své nedostatky. Někteří respondenti mohou na dotazník odpovědět vícekrát. Pro omezení tohoto vlivu bylo rozhodnuto o sběru e-mailových adres, který umožní následné očištění od možných duplicitních a takzvaných „troll“ odpovědí. Toto rozhodnutí pochopitelně omezí i možnost získání odpovědí od starších věkových skupin, hlavně důchodců. Přínosy a úroveň proveditelnosti zvoleného přístupu autor považuje za převažující nad nedostatky této metody.

Dotazník byl záměrně koncipován jako stručný a jednoduchý na vyplnění, aby byla zvýšena míra odpovědí od respondentů. Cílem bylo, aby respondenti byli schopni vyplnit dotazník do pěti minut. Z tohoto důvodu bylo rozhodnuto i o využití pouze uzavřených odpovědí, či využití omezeného počtu možností. Osobní otázky v posledním oddíle byly ponechány jako dobrovolné, aby byla snížena míra strachu respondentů.

Dne 17.03.2022 byla zahájena pilotáž dotazníku mezi 10 lidmi ve věku 18-60 let. Na dotazník odpovídalo 5 PC uživatelů, 5 uživatelů mobilních zařízení s cílem nalézt případné chyby a v případě nutnosti upravit dotazník. Úkolem účastníků pilotáže bylo:

- Vyplnit dotazník
- Poskytnout zpětnou vazbu
- Přeposlat dotazník na 1 blízkou osobu
- Zjistit a předat zpětnou vazbu od blízké osoby

Po proběhnutí pilotáže nebylo nutné dotazník upravit. Finální verze dotazníku byla záměrně koncipována pouze na základní uzavřené otázky orientované na výzkum, aby byl dotazník co nejkratší a nejjednodušší, což účastníci pilotáže potvrdili jako pozitivní.

Sběr dat probíhal od 17.03.2022 do 31.03.2022. Pro šíření dotazníku bylo využito osobního kontaktu s blízkým okolím a následného rozeslání dál, tedy obdoba snowball metody. Pro větší penetraci bylo použito i sociálních sítí českých Streamerů Discord a Reddit. Dotazník záměrně nebyl šířen mezi Facebookovými skupinami zaměřenými na téma NZP, aby byly vyloučeny tendenční odpovědi.

3.1.1 Vyhodnocení dotazníkového šetření

Jako ideální se uvádí přibližně 1000 odpovědí, (Centrum pro výzkum veřejného mínění, 2022) při sběru dotazníku se podařilo získat pouze 128 responzí. I přesto to lze považovat dostačující pro práci tohoto rozsahu. Při kontrole e-mailů nebyly zjištěny žádné nesrovnalosti či podezřelé adresy.

Jistým nedostatkem shledává autor absenci více odpovědí ve věkové kategorii méně než 18 let, nicméně tyto hlasy jsou spíše informativní, v případě celorepublikového referenda by tato skupina nemohla hlasovat. Daleko významnější je absence responzí držitelů ZTP, k dispozici je pouze jedna odpověď. Stejně tak je k dispozici pouze jedna odpověď od respondenta se základním či nižším vzděláním a 7,9 % respondentů s učňovským vzděláním. Je zjevné, že je zapotřebí hlubší budoucí průzkum názoru těchto skupin. Naopak jako úspěch považuje autor 7,8 % responzí od občanů starších 65 let.

Dle výsledků ČSÚ je v populaci 50,7 % žen a 49,3 % mužů (Sčítání 2021, 2022). Na dotazník odpovědělo 50,8 % žen, 49,2 % mužů, tedy genderové zastoupení se v šetření podařilo zachovat.

Pro ověření, zda se podařilo zabezpečit alespoň věkovou shodu vzorku respondentů s populací ČR pro osoby starší 18 let, bude využit test chí kvadrátu dobré shody pro porovnání s výsledky sčítání lidí, domů a bytů z roku 2021. (Sčítání 2021, 2022)

Tab. 7: Výpočet shody vzorku s populací

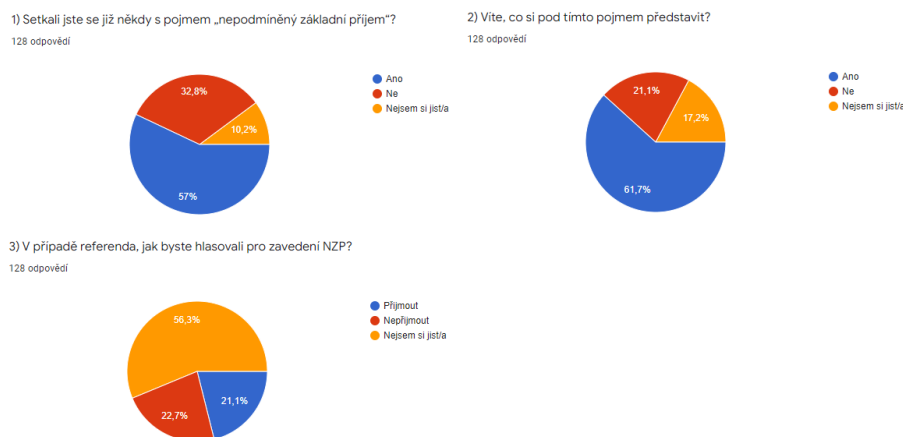
	SLDB 2022 (abs)	SLDB 2022 (rel)	Dotazníkové šetření (abs)	Přepočtené teoretické hodnoty	Výpočet hodnoty testu
18-24	667 608	7,824%	10	7,82	0,61
25-34	1 291 729	15,138%	24	15,14	5,19
35-44	1 577 006	18,481%	20	18,48	0,12
45-54	1 565 726	18,349%	25	18,35	2,41
55-64	1 282 999	15,036%	12	15,04	0,61
65+	2 148 048	25,173%	9	25,17	10,39
Celkem	8 533 116	100%	100	100	19,3330
				Testové kritérium	19,333
				Kritická mez (95%)	11,070

Zdroj: Vlastní

Testové kritérium je vyšší než kritická mez. Z tohoto důvodu nelze vzorek považovat za shodný s populací. Získané závěry budou považovány za tendence a náznaky reakcí, nelze je považovat za směrodatné.

57 % dotázaných uvedlo, že se s pojmem nepodmíněného základního příjmu již setkali a 61,7 % si je jista tím, co si představit pod tímto pojmem. Toto zjištění je překvapující a poukazuje na to, že se jedná o velmi rozšířený pojem. Přesto si 56,3 % respondentů není jista, zda NZP potenciálně přijmout či nikoliv. Několik osob při osobním rozhovoru uvedlo, že jejich rozhodnutí je přímo odvislé od specifického nastavení NZP. Je zřejmé, že v případě praktické aplikace je důležitá zřetelná a jasná komunikace. Odpovědi shrnují grafy na obr. 18.

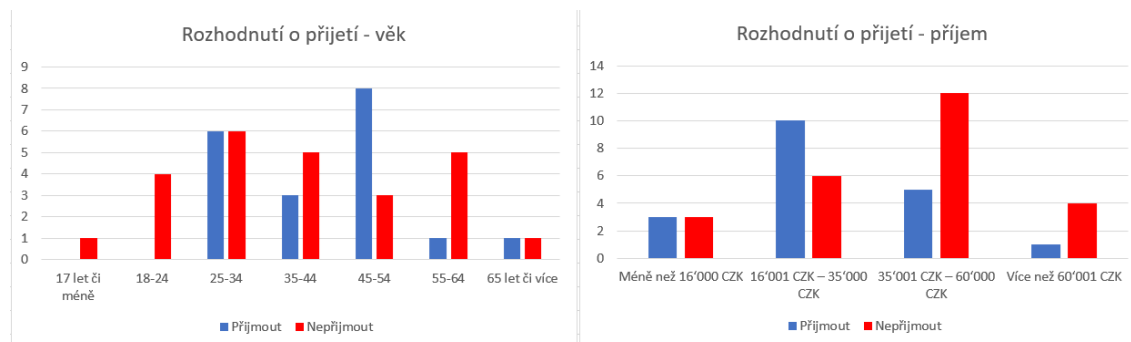
Obr. 18: Základní odpovědi průzkumu

Zdroj: Vlastní

Jako další byl zkoumán vliv věku a příjmu na případné přijetí či nepřijetí NZP v referendu. Z důvodu velmi nízkého počtu odpovědí bude dostačující grafické vyjádření a její interpretace. Protože v případě referenda existují pouze možnosti přijmout/nepřijmout, z výsledků byly vyňaty výsledky respondentů s možností „nejsem si jist/a“. Výsledky sumarizují následující grafy:

Obr. 19: Porovnání rozhodnutí o ne/přijetí NZP

Zdroj: Vlastní

V případě rozhodnutí o nepřijetí NZP existuje viditelný rozdíl u kategorie osob mladších 25 let, a pak ve skupině 55-64 let. Oproti tomu v kategorii respondentů ve věku 45-54 značně převyšuje rozhodnutí o nepřijetí. Ostatní kategorie jsou indiferentní. Nabízí se vysvětlení, kdy mladší kategorie stejně jako starší vidí nereálnost aplikace NZP, ať už z hlediska samotné myšlenky, či jejího financování. Oproti tomu rozhodnutí kategorie 45-54 vysvětluje autor práce jako solidaritu těchto lidí, neboť vědí, jak finančně náročné je vychovávat rodinu, avšak sami již obvykle nemusí potomky vychovávat. Při rozhodování o přijetí či nepřijetí je viditelné, že vyšší příjmy obyvatel vedou spíše k odmítnutí aplikace NZP. Jako vysvětlení se nabízí strach vyššího zdanění mezd, aby bylo možné NZP financovat. Je nezbytné zopakovat, že pro potvrzení těchto závěrů je nezbytný hlubší průzkum a získání většího testovacího vzorku

Důležité je rozhodnutí obyvatel o využití NZP. Drtivá většina respondentů uvedla, že by peníze navíc spíše spořila. V následujícím grafu jsou porovnány pouze rozhodnutí o změně struktury spotřeby či spoření, neboť pro zvýšení spotřeby jsou pouze 3 odpovědi, což v relativním měřítku k ostatním ukazatelům je považováno za příliš nízké.

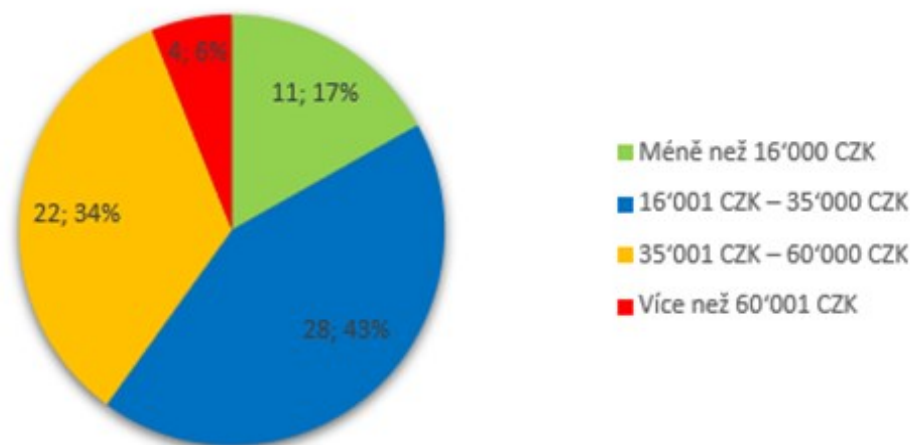
Obr. 20: Rozhodnutí o naložení s dávkou NZP

8) Změnilo by se Vaše nákupní chování v případě pobírání NZP každý měsíc?
128 odpovědí

Zdroj: Vlastní

Obr. 21: Struktura rozhodnutí o spoření na základě platu

Zdroj: Vlastní

Na základě obr. 21 je viditelné, že obyvatelé v platové kategorii 16-35 tisíc CZK měsíčně tvoří největší skupinu s téměř 30 % odpovědí, kdy by v případě zavedení NZP spíše spořili. Dle výsledků Českého statistického úřadu se medián mezd v České republice pohybuje kolem 33 tisíc CZK měsíčně, (ČSÚ, 2021b) což naznačuje, že NZP by z velké části byl spíše spořen. Tento výsledek bude zohledněn v podkapitole 3.4.

Jako poslední bylo zkoumáno, jak by se lidé zachovali po obdržení NZP. Toto byla jediná otázka, kde bylo možné zaškrtnout více odpovědí, neboť se většina z nich vzájemně nevylučuje. Po kontrole bylo nalezeno několik konfliktních odpovědí, které byly z finální evaluace vyloučeny.

Obr. 22: Rozhodnutí o změně priorit při pobírání NZP

Zdroj: Vlastní

Důležitým poznatkem je výsledek, kdy téměř polovina dotázaných by na své současné situaci nic neměnila. Pouze 1,22 % dotázaných by přestalo pracovat úplně, čímž lze tento výsledek prohlásit za téměř zanedbatelný. Existuje velká možnost, že tyto jedinci se budou aktivně snažit vyhnout pracovnímu systému i při současném nastavení. S výjimkou tvůrčí činnosti jsou ostatní výsledky v jednotkách procent. Nejsou však zanedbatelné, neboť dohromady tvoří 46,95 % odpovědí. Tyto výsledky budou dále zohledněny v podkapitole 3.4.2.

3.2 Jak by měl NZP pro ČR vypadat

Při návrhu praktické aplikace v rámci České republiky byly využity výsledky analýz proběhlých experimentů v kombinaci s výsledky průzkumu. Tyto výsledky byly následně korigovány tak, aby existovala reálná možnost financování ze státního rozpočtu.

Nejdříve je důležité rozhodnout, zda má částka plně pokrýt všechny potřebné výdaje a kompletně nahradit existující sociální dávky, nebo zda má být vyplácena pouze jako dodatečná podpora.

Je zřejmé, že pro první variantu je nutno provést nejdříve spoustu reforem, které vyžadují další výzkumy, jež jsou nad rámec tohoto výzkumu. Navíc bylo uvedeno, že téměř 2/3 dotázaných si nejsou jisti, zda NZP zavést. V neposlední řadě je nutné zohlednit fakt, že návrh ve Švýcarsku v referendu neprošel právě kvůli přílišně přehnaným ambicím. Navíc český státní rozpočet by s největší pravděpodobností takovýto model nemohl podpořit.

Z těchto důvodů se jako reálná varianta jeví zvolení NZP jakožto dodatečného příjmu domácností při zachování současného sociálního systému.

V provedeném průzkumu se 45,3 % respondentů vyjádřilo, že by nastavená částka měla být přizpůsobena věku, s čímž autor práce souhlasí. Přestože je k dispozici pouze jedna odpověď od držitele ZTP, tato osoba uvedla, že je pro stejnou výši dávek pro držitele průkazu ZTP, což bude v návrhu zohledněno. V prvotním návrhu budou uvažovány pouze tři skupiny obyvatel, přičemž skupina osob ve věku 18-65 let je brána jako základní. Pro úplnost je doplněno, že horní hranice je vnímána spíše jako osoby před důchodem než fixní číslo a byla takto zvolena pro snazší deskripci a jednodušší komparaci s výsledky ČSÚ. Pro osoby mladší 18 let bude výše NZP nastavena jako 1/3 základu, přičemž částka bude vyplácena navíc rodičům či zákonným zástupcům dítěte. Osobám ve věku 65 let a více (respektive osobám ve starobním důchodu) bude přiřazeno 50 % základu. Tato nastavení považuje autor práce za dostatečný kompromis pro podporu domácností při nižší zátěži státního rozpočtu.

Z důvodu nedostatku responzí od držitelů ZTP bude v důsledku rozpočtových omezení uvažováno o stejné dávce jako u ostatních jedinců. To lze považovat za spravedlivé, neboť v navrhovaném modelu by stále pobírali příslušné sociální dávky.

Nejdůležitější je pak samotná výše základu NZP. 23,4 % respondentů by volilo výši NZP pod životním minimem, 33,6 % by dokonce volilo výši NZP přibližně do poloviny minimální mzdy. Opět je vhodné zůstat spíše u nižších částek, neboť i ty přinášejí očekávané účinky, jsou společností lépe přijímané a jejich financování je méně nákladné. Při experimentálních propočtech v tabulkovém kalkulátoru bylo zjištěno, že výše NZP 1'000 CZK měsíčně vyvolá zatížení rozpočtu přibližně ve výši 100 mld. CZK ročně. Úkolem bylo zjištění výše dávky, která by nepřekročila zatížení rozpočtu 250 mld. CZK, již považuje autor práce za hraniční.

Za výše uvedeného je optimální výše dávky 2'565 CZK měsíčně, zatížení státního rozpočtu je propočítáno dle tab. 8:

Tab. 8: Propočet návrhu NZP

Dávka	2 565	CZK		
Kategorie	Počet osob	NZP/osobu (CZK)	NZP/kategorii (CZK)	
17 -	1 991 051	855	1 702 348 605	
18-64	6 385 068	2 565	16 377 699 420	
65+	2 148 048	1 283	2 754 871 560	
NZP Měsíčně celkem			20 834 919 585	CZK
NZP Ročně celkem			250 019 035 020	CZK

Zdroj: Vlastní za využití SLDB 2021 (Sčítání 2021, 2022)

Za tohoto nastavení získá rodina složená ze dvou dospělých jedinců s jedním dítětem každý měsíc 5'985 CZK. Jedná se však stále o relativně značné zatížení rozpočtu, nicméně při nižších částkách by se dávka NZP pravděpodobně prokázala jako příliš nízká pro efektivní účinek, čímž by se jednalo pouze o zbytečné výdaje rozpočtu.

Základní výši dávky 2'565 CZK měsíčně tak autor považuje za dostatečný kompromis mezi požadovanou výší a kýženými výsledky. Tato navrhovaná výše navíc není nepodobná aljašské dividendě, (viz tab. 1) jejíž pozitivní efekty byly již prokázány.

3.3 Možnosti financování NZP v podmínkách ČR

I přes návrh dávky NZP jakožto doplňku současného sociálního systému budou následující podkapitoly formulovány pro NZP v jeho finální formě, tedy včetně možnosti nahrazení celého sociálního systému. Cílem je navrhnout taková řešení, která lze v následujících studiích dále rozpracovat.

3.3.1 Reorganizace daně z příjmů FO

Jako první je nasnadě uvažovat o financování ze státního rozpočtu. V rozpočtu pro rok 2021 byly v rámci sociálních dávek naplánovány výdaje ve výši 710,2 miliardy CZK. (MFČR, 2021) K červnu 2021 žije v České republice přibližně 10,7 milionu obyvatel. (ČSÚ, 2021a) Jednoduchým výpočtem lze vypočíst necelých 66'500 CZK na osobu za rok čili pouze přibližně 5'500 CZK pro každou osobu na území České republiky měsíčně. Saldo rozpočtu pro rok 2021 navíc činilo neuvěřitelných -500 miliard CZK.

Přestože výše výdajů rozpočtu jsou silně ovlivněny trvajícím pandemií COVID-19, která má neblahý dopad na příjmovou část rozpočtu, nelze opomenout fakt, že zkrátka není možné spoléhat na financování NZP čistě ze státního rozpočtu za současného

nastavení daňového systému. Nyní bude oproštěno od faktoru celosvětové pandemie. Přestože se jedná o faktor významného rázu, nelze jej používat jako výmluvu pro záporný rozpočet věčně. Nabízí se tři základní řešení přenastavení daňového systému:

- Zavedení progresivní daně
- Zvýšení daňové sazby PO
- Danění v zemi podnikání

K roku 2021 činí základní sazba daně z příjmů fyzických osob dle Zákona č. 586/1992 Sb. § 16 15 %. Existují odečitatelné položky od základu daně, či jiné procento zdanění za určitých podmínek apod. Přesto je však základ stejný pro většinu obyvatel, a proto lze tvrdit, že v ČR je zavedena lineární forma zdanění.

Forma progresivního zdanění představuje variantu, kdy je pro různou úroveň příjmu určeno jiné procento ze základu daně z příjmu. Tento systém funguje například v Kanadě, Německu, Velké Británii, Novém Zélandu či Belgii. V různých zemích se pochopitelně specifické nastavení daňového zatížení liší, ale hlavní myšlenka zůstává stejná.

Progresivní daň slouží zejména k automatickému narovnání rozdílů v bohatství občanů formou určité solidarity. Sleduje tedy obdobné myšlenky jako samotný NZP. Hlavním cílem je ulevit nízkopříjmovým domácnostem a zátěž přesunout na osoby s vysokými příjmy. Lze uvažovat i o takzvané milionářské dani, případně v ČR existuje „solidární daň“ 23 %, viz Zákon č. 586/1992 Sb. § 16. Podle stejného zákona § 35ba je základní sleva daně na poplatníka k roku 2021 27·840 CZK, tedy pokud má občan daňovou povinnost nižší či rovnou této částce, neplatí žádnou daň. Lze tedy uvažovat, že i příjmy z daní by v případě zavedení progresivní daňové reformy měly razantně vzrůst. Obecně se uvádí pozitivní názory společnosti na progresivní zdanění, téměř 2/3 z 1104 respondentů starších 15 let se v průzkumu CVVM vyjádřilo, že by tuto možnost uvítali. (CVVM, 2018)

Je nutné zauvažovat, zda se v takovém případě nejedná o zbytečně složité přerozdělení financí, kdy na jedné straně budou občanům peníze odebrány, aby jim byly obratem vráceny ve formě NZP. Navíc zavedení progresivního zdanění je obecně velmi složitým a nákladným úkonem. I přesto se však s největší pravděpodobností jedná o první krok nezbytný k funkčnímu zavedení NZP.

3.3.2 Navýšení příjmů z výsledků hospodaření PO

Obdobou zdanění jednotlivců je vyšší zdanění právnických osob, resp. vyřešení otázky daňových odlivů. Tímto tématem se hodně zaobírá Pirátská strana ČR, kterým jsou otázky agresivního účetnictví a optimalizace daní či sídel v takzvaných daňových rájích pomyslným „trnem v oku“. Návrhy na řešení byly součástí jejich programu i volební kampaně v rámci loňských voleb. (Pirátská strana, 2021b) Plnou hodnotu odvodů do těchto rájů nelze přesně zjistit, avšak podle odhadů se v daňových rájích ztratí ročně 500-600 miliard USD. (Shaxson, 2019, s. 7)

Sazba daně pro právnické osoby činí dle Zákona č. 586/1992 Sb. § 21 19 % ze základu daně, pokud není uvedeno jinak. Problematický je v tomto případě samotný základ daně.

Skrze agresivní metody daňových optimalizací je tento základ stlačen na pomyslnou „nulu“. Firmě tím nevzniká daňová povinnost, stát z ní nemá žádné příjmy. Obdobou je přesunutí sídla z Čech do zemí s výrazně nižší daňovou povinností. V takovém případě odchází příjmy z Čech do cizí země, příjmy státního rozpočtu se opět snižují. Třetí možností v tomto případě je samotné odpuštění daní na určitou dobu. K tomuto kroku se vláda uchyluje, aby přilákala zahraniční investory do Čech.

Zde je jádro celého problému. Pokud by došlo ke zvýšení samotné procentní sazby, tento krok by mohl být likvidační pro tuzemské malé a střední podniky, které nemají možnost využívat výše zmíněné nástroje daňových optimalizací. Případně by se toto zvýšení promítlo do konečné ceny pro spotřebitele, což také není žádoucí. V případě eliminace daňových úlev v rámci pobídek by zahraniční firmy logicky neměly zájem přesouvat svou výrobu do Čech, což by vedlo k negativnímu vlivu na nezaměstnanost. Při řešení příjmů společností do zahraničí lze taktéž předpokládat odsun firem do zemí, kde by tato legislativa neexistovala, což by opět vedlo k negativnímu působení na nezaměstnanost.

Autorem práce je zastáván názor, že by příjmová část rozpočtu měla být řešena spíše na straně PO než na úkor FO. Plánu rozpočtu pro rok 2021 předpokládá daň z příjmů fyzických osob ve výši 87,8 miliard CZK, právnických osob 83,8 miliard CZK. Protože by se společnosti v případě úpravy legislativy v oblasti odlivu kapitálu jednoduše přesunuly do jiné země, je nutné tuto otázku řešit globálně. Toto není problém pouze České republiky a legislativní kroky se připravují v rámci celé EU, (Evropská rada, Rada EU, 2021) což zvyšuje šanci na jejich úspěšnost.

V souvislosti s tímto tématem se navíc spousta společností vrací zpět do ČR, aby nedocházelo k poškození jejich reputace. (Bisnode, 2021) Problém se tak může částečně vyřešit sám.

Navýšení procentní sazby pouze o jeden procentní bod by nemuselo mít nutně dramatické následky pro jednotlivé společnosti a pomohl by alespoň částečně zlepšit příjmy do státní kasy. Případně však existují i jiné možnosti, jak zvýšit příjmy rozpočtu bez plošné změny procentuální sazby.

Velmi diskutovanou možností je v současnosti digitální daň, která je projednávána i ve spojitosti s daňovými ráji. Obecně se jedná o přidanou procentní sazbu pro určité typy společností. Cílená je na giganty jako Facebook, Amazon nebo Google. I z těchto důvodů se pravděpodobně proti tomuto zdanění staví US, nicméně například v sousedním Rakousku je tato daň již zavedena. (Deloitte, 2020) U nás měla být daň zavedena od 01.01.2021, avšak stále nedošlo k jejímu zanesení. I přesto je však velká šance, že v konečném důsledku bude tato daň zavedena minimálně v rámci EU.

Obdobou digitální daně je „sektorová daň“, která však není v literatuře zatím definována. Smyslem této daně je zaměřit se na oblasti podnikání s největší výnosností a na tuto oblast opět zavést přidanou daň. Nejčastěji se uvádí bankovní sektor a telekomunikace. (Pirátská strana, 2021a) Stejně jako u digitální daně je cílem navýšit příjmy státního rozpočtu tak, aby jimi bylo zasaženo pouze malé procento podnikatelských subjektů, pro které tato daň není eliminační. Na rozdíl od digitální daně je však tato myšlenka velmi nerealistická. Subjekty spadající pod digitální daň poskytují své služby koncovým zákazníkům často bezplatně, (nikdo z nás neplatí za svůj účet na Facebooku) avšak sektorová daň by s největší pravděpodobností vedla k prodražení nabízených služeb. (dražší úvěry, mobilní tarify apod.) Tato varianta tedy není vhodným řešením, mělo by se jí, alespoň prozatím, vyvarovat.

Jako poslední se uvádí dlouhodobá snaha OECD o zavedení globální daně. Její současný návrh uvažuje nastavení na 15 % a je zaměřena opět na velké internetové společnosti, ale hlavně na korporáty, jejichž příjmy jsou odváděny do výše zmíněných daňových rájů. (OECD, 2021)

3.3.3 Ostatní možnosti financování

Jako první je vhodné zmínit nutnost důchodové reformy. Tato reforma je nutná nejenom v České republice, a nejen ve spojitosti s NZP. Jde o velmi problematickou záležitost

z politického i ekonomického hlediska. Zavedením důchodové reformy a nutnosti participace každého občana v zajištění se na stáří značně uleví výdajové části státního rozpočtu. I přes navýšení výdajů však nemusí jít nutně o výrazný zásah do rozpočtu domácnosti, pokud se spořením začne s dostatečným předstihem. Zavedení takovéto reformy se však rovná „politické sebevraždě“. Možná proto tento systém nebyl stále zaveden, přestože se o něm hovoří již spoustu let. Jedná se o nevyhnutelný krok, ke kterému nakonec bude nutno přistoupit. Reforma je v této práci zmíněna, neboť finance na současný paygo systém mohou být alespoň z části využity na dávky NZP.

Variantou, která v praxi funguje na Aljašce, je zdanění těžby nerostných surovin, které se blíže věnovala podkapitola 2.1. V případě České republiky se přímo nabízí možnost využití nově nalezených nalezišť lithia. Tato surovina má v současné době významné postavení v řešení budoucí výroby elektromobilů, česká vláda bude vlastnit 51 procent vedení společnosti Geomet zodpovědné za těžbu. (MPO, 2020)

Po vzoru Aljašky je autorem této práce navrženo zřízení fondu a roční odvod 12,75 % (51 % odvodů Aljašky) spojených s těžbou lithia. Nezbytnou nutností je opět dle aljašského vzoru legislativní zabezpečení od státního rozpočtu k tomuto účelu, jinak hrozí zařazení do běžného státního rozpočtu a ohrožení integrity financování.

V České republice se pozvolna diskutuje o možnosti zavedení zdanění práce strojů. Obdobnou myšlenku navrhl například i Bill Gates, (Lowrey, 2020. s. 201) v ČR je velkým zastáncem nynější předseda Pirátské strany, Ivan Bartoš. V současném systému pracují lidé, kteří odvádějí ze svého příjmu daně. Pokud pracují stroje, daně se za ně neodvádějí. V případě, kdy lidé přicházejí o pracovní místa v důsledku robotizace, avšak nová pracovní místa nevznikají, je státní rozpočet zasažen dvojmo. Klesají příjmy z daní zaměstnanců, naopak rostou transferové platby pro nezaměstnané. Zdanění práce strojů je tak v rámci řešení NZP logickým krokem, který na jedné straně kritičnost situace oddaluje, (práce strojů bude relativně dražší, resp. práce lidí bude relativně levnější) na druhé straně pomáhá řešit problém, který byl robotizací vytvořen. Určitě se tedy jedná o vhodný nástroj řešení financování NZP.

Existují i další návrhy možného zvýšení příjmů rozpočtu. Může jít o zdanění plastů, cukrů či uhlíku (obdobou spotřební daně) Pirátská strana navrhuje zdanění průmyslových budov, zaznívá snížení státního dluhu a tím potažmo i úroků z něj.

Jedná se však o myšlenky s nevelkým zastoupením a bez reálných podkladů. Tyto příklady jsou opět uvedeny pro úplnost sumarizace.

3.4 Predikce dopadů na ČR při nastavení NZP

Odhad budoucího vývoje bude vztažen na Českou republiku, zhodnocena reálnost NZP při řešení možné krize. Není uvažována otázka migrace obyvatel do ČR z vnějšku, neboť je nad rámec rozsahu této práce a není přímým cílem tématu.

3.4.1 Změna spotřebitelských důchodů

Je záhodno začít makroekonomickými ukazateli. Zavedení NZP je možné chápat jako analogické k navýšení transferových plateb v současném systému. V takovém případě se zvyšuje disponibilní důchod domácností, které část těchto transferů spotřebuje, zbytek uspoří. Uvažována je pouze změna „transferových plateb“, ostatní zůstává beze změny. Za takových podmínek platí: (Mach, 2001, s. 32)

$$\Delta Y = (c / [1 - c * (1 - t)]) * \Delta TR$$

c – mezní sklon ke spotřebě z disponibilního důchodu (též MPC)

t – sazba daně

TR – změna transferové platby

Vzhledem k výsledkům dotazníkového průzkumu je předpokládán růst úspor obyvatel. Obecné pravidlo zní, že co domácnosti nespotřebují, to uspoří. Funkce úspor je rostoucí s růstem reálného důchodu. (Jurečka a kol., 2017, s. 18) Výše úspor dále ovlivňuje národní ekonomiku. Dle Solowova modelu se předpokládá tvorba zdrojů úsporami, tyto zdroje jsou dále užívány k vytváření firemního kapitálu. Vyšší firemní kapitál vede k dalšímu ekonomickému růstu a růstu životní úrovně národa. V dlouhém období platí rovnováha: (Mach, 2001, s. 330)

$$\text{Firemní investice (I)} = \text{Výše národních úspor (S)}$$

Lze tedy prohlásit, že za jinak stejných podmínek zavedení NZP povede dlouhodobě ke stimulaci ekonomiky, vzniku nových podnikatelských příležitostí, rozšiřování výrobních kapacit, rostou příjmy státního rozpočtu.

3.4.2 Vývoj nezaměstnanosti

Predikce vývoje nezaměstnanosti by měla reflektovat zjištěné zkušenosti ze zahraničních experimentů. Nejdůležitější otázkou zůstává „budou chtít lidé i nadále pracovat?“. Odpovědi byly v empirických studiích vždy obdobné. Lidé zůstali v pracovním poměru i při pobírání dávek NZP, měli větší motivaci vyhledávat zaměstnání, a pokud došlo k vystoupení z pracovního trhu, bylo tomu obvykle v souladu s teorií, tedy z důvodu tvůrčí činnosti, dalšího studia či dobrovolnické činnosti. Výsledky dotazníkového šetření vykazují obdobné závěry.

Literatura dále podporuje myšlenku, že lidé mají přirozené tendence účastnit se pracovního procesu:

„Práce je důležitou podmínkou důstojné existence člověka, přináší mu nejen materiální prospěch, ale současně mu dává pocit seberealizace a společenské užitečnosti. Vřazuje člověka do řádu sociálních vztahů, uspokojuje jeho potřeby ctižádosti, sebeuplatnění a sebeúcty.

Práce tedy neslouží pouze k výrobě statků nebo k vykonání služeb, ale vytváří sociální pole strukturovaných kontaktů s možností vést rozhovory, potkávat jiné lidi a uzavírat přátelství.“

(Buchtová a kol., 2013, s. 19)

Na základě těchto informací je možné odhadnout vliv NZP na nezaměstnanost. Již bylo v první kapitole řečeno, že pro vývoj frikční nezaměstnanosti je důležitým faktorem tlak na zajištění existenčních potřeb. Pokud je zapotřebí zaplatit každý měsíc nájem a mít dostatek financí na zajištění základních potřeb, není možné dlouho otálet s výběrem nového zaměstnání a často jsou přijímány i podřadné práce, aby byl zajištěn alespoň minimální potřebný příjem. Zavedení NZP tuto nezbytnost částečně odbourá, občané budou mít více času na to se rozmyslet, jakým způsobem dále pokračovat. S růstem časové prodlevy tak zároveň roste i frikční nezaměstnanost.

NZP počítá se snížením rizika neúspěchu, každý může mít větší motivaci začít vlastní podnikání. I toto rozhodnutí vyžaduje určitou dávku času. Při redukci tlaku zajištění existenčních potřeb se tak opět prodlužuje doba setrvání ve stavu bez zaměstnání. Lidé však s největší pravděpodobností budou (v souladu s citací výše) preferovat kontakt s ostatními. Lze reálně předpokládat, že spousta jedinců opravdu zkusí některou formu

podnikání či alespoň přivýdělku vlastní činností. Frikční část nezaměstnanosti se tedy dozajista krátkodobě zvýší, ale nakonec dojde k poklesu. I přesto se nabízí logický závěr, že frikční nezaměstnanost „po NZP“ bude vyšší, než současná výše „před NZP“.

Strukturální nezaměstnanost byla též definována dříve. I zde je možné určit vliv NZP na její vývoj. Na trhu práce existuje spousta zaměstnanců, kteří nejsou ve své práci spokojeni. Podle průzkumů z roku 2020 je nespokojená téměř třetina zaměstnanců. (CVVM, 2020) Důležité je taktéž rozložení u jednotlivých skupin:

Tab. 9: Analýza spokojenosti se zaměstnáním

	podnikatelé, živnostníci (OSVČ)	vedoucí pracovníci/ vyšší odborníci	ostatní zaměstnanci (ne dělníci)	kvalifikovaní dělníci	nekvalifikovaní dělníci
velmi spokojen	45	37	15	13	12
spíše spokojen	33	47	52	51	40
tak napůl	22	8	28	28	37
spíše nespokojen	0	6	5	8	11
velmi nespokojen	0	2	0	0	0

Pozn.: Procenta ve sloupcích.

Zdroj: Centrum pro výzkum veřejného mínění (2020)

Nejvíce nespokojených zaměstnanců se nachází v dělnických pozicích. Obecně se má za to, že méně stimulující jednotvárná práce je pro člověka málo motivační. V této spojitosti se někdy mluví i o takzvaných „lidských robotech“. Předpokládá se, že tato odvětví budou NZP zasažena nejvíce. Paradoxně je to ta samá skupina, u které se uvažuje vyřazení z pracovního trhu v důsledku robotizace. To je však dlouhodobý efekt, krátkodobě lze predikovat pouze odsun a růst nezaměstnanosti v tomto odvětví.

Z důvodů uvedených u frikční nezaměstnanosti je stále uvažováno o krátkodobosti tohoto úbytku. Dojde k přerozdělení pracovních sil z méně atraktivních pracovních míst buď na místa s větší možností seberealizace, případně návrat části pracovníků zpět do škol či účast na rekvalifikačních kurzech, aby pro ně bylo možné se na tyto pozice dostat. Pochopitelně část pracovníků se vydá cestou podnikání. Protože pozice nekvalifikovaných dělníků jsou zastoupeny osobami s nižším vzděláním, je nasnadě počítat s variantou, kdy se část z nich na pracovní trh opravdu nevrátí. Výsledky proběhlých experimentů však tento závěr nepotvrzují.

Dále je očekáván odliv ze všech zmíněných skupin k činnosti, kterou je možné označit jako „tvůrčí činnost“. U mladších občanů je dnes velkým fenoménem tvorba

na platformách YouTube či Twitch. Atraktivním je pro tuto skupinu i influencer marketing. (Aktualne.cz, 2019) Do této skupiny se řadí taktéž oblasti v tvorbě umění, divadelnictví a podobně. K přesunu do této sféry dojde pravděpodobně i při navrhované formě NZP, neboť právě pro tuto možnost se vyjádřilo 12,8 % respondentů.

Další skupinou, jejíž přesun se očekává, jsou lidé s vyšším sociálním cítěním. V argumentech pro NZP bylo uvedeno, že jeho zavedení s největší pravděpodobností povede k růstu pomyslné zaměstnanosti v této oblasti. Pomyslné, protože se často jedná o dobročinnou a dobrovolnickou činnost, která nevstupuje do statistik zaměstnanosti. Do této skupiny se počítají i osoby zaměřené na životní prostředí. Udržitelný management není v ČR zatím příliš rozšířený a pracovní místa v oblasti udržitelného rozvoje či sociálního podnikání jsou často z důvodu zachování konkurenceschopnosti mzdově hůře ohodnocena než u jejich hospodářských soupeřů, trpí nedostatkem zakázek. (Česká republika 2030, 2021)

Ve výsledku tak ubude značná část pracovníků v některých sektorech, dojde však naopak k naplnění míst v jiných sektorech, které v současnosti trpí nedostatkem pracovníků. Je nasnadě zauvažovat i o změně výpočtu samotné nezaměstnanosti, aby obsahovala i činnosti, které v současnosti nejsou zmíněny. Nehledě na to však bude nutné řešit hrozící nedostatek zaměstnanců na dělnických profesích. V této fázi stále se stále neuvažuje plná robotizace. Nedostatek by však měl možnost se opět částečně řešit sám. Pokud by existovala nutnost pracovníků v některém odvětví, logicky dojde k navýšení nominálních mezd, aby byli přilákáni noví pracovníci. Zároveň však existuje přebytek pracovníků v jiném sektoru, kde lze naopak předpokládat pokles, resp. stagnaci nominálních mezd. Smyslem NZP není náhrada mezd, nýbrž pouze podpora v této oblasti. Tím nemusí nutně dojít k výraznému prodražování ceny práce pro zaměstnavatele, domácnosti mohou stále mít vyšší nominální příjmy, trh práce se tak může do jisté míry samoregulovat i při existenci různé výše NZP.

Získané poznatky ukazují nutnost počítat s růstem strukturální nezaměstnanosti. Přestože dojde ve značné části k přelití z některých odvětví do jiných, spousta z nich není ve výpočtu zahrnuta a opět se předpokládá, že část zaměstnanců (ať už více či méně zanedbatelná) přestane zaměstnání vyhledávat úplně či přejde na částečný úvazek.

V neposlední řadě je vhodné odhadnout i vliv cyklické nezaměstnanosti. Za daných podmínek je zřejmé, že firmy již nebudou moci soupeřit o zaměstnance pouze

skrze mzdy, ale budou si muset konkurovat i v péči o zaměstnance. Obdobné tendence lze vyzkoušet mezi plzeňskými zaměstnavateli již dnes. Tlak na přijetí zaměstnání z existenčních důvodů bude nižší, a proto je nasnadě uvažovat o zajištění vyšší spokojenosti se s pracovním zařazením a vykonanou prací ze strany zaměstnavatele. Tyto všechny faktory vedou ke zvýšení produktivity práce. (Armstrong & Taylor, 2015, s. 105) V menším měřítku lze taktéž uvažovat větší loajalitu vůči svým zaměstnavatelům.

Při determinaci dopadů se uvažuje i obecné zkrácení pracovní doby. Již nyní existují experimenty v různých zemích vykazující pozitivní důsledky na lidské zdraví a psychiku. (Independent, 2021) Při zavedení NZP se hovoří o koloběhu zvýšení spokojenosti pracovníků, v důsledku čehož dojde k navýšení pracovních výkonů, které pomohou snížit pracovní dobu ze 40 hodin týdně na (například) 35 hodin týdně, což dále pomůže zvýšit výkonnost pracovníků a dále snížit pracovní dobu při zachování výsledků. Tento koloběh pochopitelně nejde udržet donekonečna, avšak současná praxe ukázala, že 4denní pracovní týden je na mnoha pozicích dostačující. (Association for Sustainability and Democracy, 2022)

Tyto odhady považuje autor této práce za platné v souladu s výsledky dotazníkového šetření. Přestože jeho výsledky jsou přímo závislé na specifickém nastavení NZP, jež v mnoha případech nebude odpovídat požadované výši jednotlivých respondentů, jeho výsledky se vyznačují shodou s analyzovanými experimenty.

Je nutné si uvědomit, že návrh NZP dle podmínek uvedených výše necílí na vyvolání radikální změny, spíše postupné seznámení společnosti s touto myšlenkou, vytvoření podkladu pro první experiment a postupné adaptování se.

Závěr

Jak již bylo řečeno v úvodu, myšlenka nepodmíněného základního příjmu je stará přes 200 let. I přesto jde o velmi povrchově zkoumané téma. Historicky proběhlé experimenty neprobíhaly za ideálních podmínek, nebo neměly oficiální výstup. Navíc rozsáhlejší experimenty proběhly před téměř padesáti lety. Za tuto dobu se stihla společnost několikrát změnit.

I přesto autor práce věří, že se podařilo podat dostatek důkazů a má smysl toto téma dále řešit díky pozitivnímu vlivu NZP na:

- motivaci při hledání zaměstnání
- zmenšení dopadů chudoby
- pozitivní vliv na zdraví jedinců pobírajících NZP

I přes některé nedostatky provedeného dotazníkového šetření jsou výsledky ve stěžejních částech autorem považovány za směřodonné, neboť se shodují s výsledky proběhlých experimentů. Bylo zjištěno, že méně než 25 % dotázaných je striktně proti zavedení NZP. Více než polovina dotázaných si není jista. To dává najevo, že česká veřejnost si do jisté míry uvědomuje rostoucí problémy a v NZP vidí možné řešení, avšak závisí na specifickém nastavení při případné aplikaci.

Na základě provedených analýz experimentů bylo zjištěno, že účinky NZP jsou znatelné již při menších částkách. Tento výsledek je logický, neboť z něj nejvíc profitují právě nízkopříjmové domácnosti, pro které i malá absolutní částka činí v relativním měřítku znatelný nárůst. Z těchto důvodů považuje autor návrh nastavení za dostačující z hlediska dosažených efektů při respektování zatížení státního rozpočtu.

Výsledky práce dále ukazují, že je zapotřebí zevrubnější výzkum v následujících oblastech, pro které v důsledku různých omezení nezbyl prostor:

- daňová, sociální a důchodová reforma (nejenom z důvodu financování NZP)
- vliv NZP na osoby se základním vzděláním či bez vzdělání
- vliv NZP na osoby závislé na hazardu, alkoholu či jiných návykových látkách
- vliv NZP v dlouhodobém (ideálně celoživotním) časovém rámci; působení na růst vzdělanosti a s tím spojený pokles kriminality (např.: Urbánková & Hřebík, 2016)
- vliv NZP na migraci obyvatelstva v globálním měřítku

Jako poslední zbývá odpovědět na otázku, zda může nepodmíněný základní příjem pomoci při řešení ekonomických krizí. V rámci této studie se nepodařilo prokázat přímé dopady NZP na ekonomické ukazatele. (například HDP) Co však nesmí být zanedbáno jsou výše zmíněné dopady na zdraví a psychickou pohodu obyvatel, větší pracovní stabilita. Tyto body, kromě dalších, s sebou přinášejí neopomenutelné nepřímé efekty v podobě úspor státního rozpočtu, například na rekvalifikační kurzy, podpory v nezaměstnanosti, dávky pro dlouhodobě nemocné apod. Je pochopitelné, že tyto úspory nemohou nikdy převýšit náklady na ně vynaložené, nicméně hrubé ekonomické výsledky nejsou jediným ukazatelem, které by se měly sledovat. V podobném duchu je v případě krizí v sousedním Německu využíván takzvaný kurzarbeit. NZP ve své konečné fázi chápe autor práce jako nadstavbu tohoto systému.

Autor práce dále věří, že tímto byl poskytnut dostatek argumentů pro potvrzení, že nepodmíněný základní příjem má opravdu dostatečný základ pro řešení nejenom současných krizí a rostoucích ekonomicko-sociálních problémů, ale také budoucích krizí, které mohou přijít s rozvojem technologií a průmyslem 4.0, či v případě dalších válečných událostí jako v současném případě Ukrajiny. Aby však NZP mohl tyto body zajistit, musí existovat dlouhodobě funkční systém, se kterým jsou lidé seznámeni a umí s ním pracovat. K tomu je nejdříve zapotřebí další výzkum ve výše uvedených oblastech.

Seznam použitých zdrojů

Academia (2006). *Two arguments for Basic Income: Thomas Paine (1737-1809) and Thomas Spence (1750-1814)*. Dostupné 04.11.2021 z <https://www.academia.edu/2698139>

Aktuálně.cz (2019). *Popeláře a kosmonauta nahradil youtuber a influencer. Vysněná povolání dětí se mění*. Dostupné 26.11.2021 z <https://magazin.aktualne.cz/az-vyrostou-chteji-byt-influencery-pruzkum-odhalil-vysnena-p/r~cflf861e046311eaac760cc47ab5f122/>

APFC Alaska Permanent Fund Corporation (2022). *History*. Dostupné 29.01.2022 z <https://apfc.org/history/>

APFC Alaska Permanent Fund Corporation (2021a). *At a glance*. Dostupné 29.01.2022 z <https://apfc.org/at-a-glance/>

APFC Alaska Permanent Fund Corporation (2021b). *Our performance*. Dostupné 29.01.2022 z <https://apfc.org/our-performance/>

Amazon.com (2016). *Amazon Prime Air*. Dostupné 21.11.2021 z <https://www.amazon.com/Amazon-Prime-Air/b?ie=UTF8&node=8037720011#nav-top>

Armstrong M., & Taylor S. (2015). *Řízení lidských zdrojů, Moderní pojetí a postupy*. (13. vydání). Praha, Česko: Grada Publishing, a. s.

Arnoldová, A. (2012). *Sociální zabezpečení I: sociální zabezpečení v České republice, lékařská posudková služba, pojistné, systémy sociálního zabezpečení*. Praha, Česko: Grada

Association for Sustainability and Democracy (2021). *GOING PUBLIC: ICELAND'S JOURNEY TO A SHORTER WORKING WEEK*. Dostupné 27.01.2022 z <https://en.aldais.org/2021/07/04/going-public-icelands-journey-to-a-shorter-working-week/>

Basic Income Canada Network (2019). *Signposts to Success: Report of a BICN Survey of Ontario Basic Income Recipients*. Dostupné 02.02.2022 z <https://basicincomecanada.org/wp-content/uploads/2021/04/BICN-Signposts-to-Success.pdf>

Bisnode (2021). *Z daňových rájů letos odešlo dalších 88 firem*. Dostupné 25.11.2021 z <https://www.dnb.com/cs-cz/o-bisnode/o-nas/novinky/z-danovych-rajju-letos-odeslo-dalsich-88-firem/>

BK – Bundeskanzlei (2022). *Vorlage Nr. 601 Übersicht*. Dostupné 06.02.2022 z <https://www.bk.admin.ch/ch/d/pore/va/20160605/det601.html>

BSV - Bundesamt für Sozialversicherungen (2019). *Eidgenössische Volksinitiative «Für ein bedingungsloses Grundeinkommen» - Volksabstimmung vom 5. Juni 2016*. Dostupné 06.02.2022 z <https://www.bsv.admin.ch/bsv/de/home/sozialpolitische-themen/soziale-absicherung/revenu-de-base-inconditionnel.html>

Buchtová, B., Šmajš, J., & Boleloucký, Z. (2013). *Nezaměstnanost*. (2., přepracované a aktualizované vydání). Praha, Česko: Grada Publishing, a.s.

Centrum pro výzkum veřejného mínění (2018). *Daně z pohledu veřejného mínění – listopad 2018*. Dostupné 24.11.2021 z <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove->

[zpravy/ekonomicke/ekonomicky-vyvoj/4781-dane-z-pohledu-verejneho-mineni-listopad-2018](#)

Centrum pro výzkum veřejného mínění (2020). *Postoje české veřejnosti ke svému zaměstnání – červenec 2020*. Dostupné 26.11.2021 z <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/ekonomicke/prace-prijmy-zivotni-uroven/5283-postoje-ceske-verejnosti-ke-svemu-zamestnani-cervenec-2020>

Centrum pro výzkum veřejného mínění (2022). Je 1000 respondentů dost?. Dostupné 31.03.2022 z <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/cvmm/caste-dotazy/4577-je-1000-respondentu-dost>

CEPR: Center for economic and policy research (2013). *Slow Progress for Fast-Food Workers*. Dostupné 18.11.2021 z <https://cepr.net/report/slow-progress-for-fast-food-workers-brief/>

Česká republika 2030 (2021). *Zpráva o kvalitě života a její udržitelnosti*. Dostupné 26.11.2021 z https://www.cr2030.cz/zavazky/wp-content/uploads/sites/4/2021/01/IIIId_materi%C3%A1l_Zpr%C3%A1va-o-kvalit%C4%9B-%C5%BEivota-a-udr%C5%BEitelnosti_%C4%8D%C3%A1st_1.pdf

Český statistický úřad (2019). *Ohrožení příjmovou chudobou nebo sociálním vyloučením – EU28, 2017*. Dostupné 17.11.2021 z <https://www.czso.cz/csu/czso/ohrozeni-prijmovou-chudobou-nebo-socialnim-vyloucenim-eu-28-2017>

Český statistický úřad (2021a). *Obyvatelstvo*. Dostupné 24.11.2021 z https://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo_lide

Český statistický úřad (2021b). *Průměrné mzdy - 3. čtvrtletí 2021*. Dostupné 31.03.2022 z <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/prumerne-mzdy-3-ctvrtleti-2021>

Deloitte (2020). *Digitální daň v ČR*. Dostupné 25.11.2021 z <https://www2.deloitte.com/cz/cs/pages/finance/articles/digitalni-dan-v-cr.html>

Demagog.cz (2017). *Chudí a bohatí: Jak jsme na tom s nerovnostmi v ČR #vyrokdne*. Dostupné 17.11.2021 z <https://demagog.cz/diskuze/chudi-a-bohati-jak-jsme-na-tom-s-nerovnostmi-v-cr>

DemoSCOPE (2016). *Innovation Grundeinkommen: Die SchweizerInnen würden weiter arbeiten*. Dostupné 06.02.2022 z https://www.demoscope.ch/fileadmin/files/documents/BGE_Pressemitteilung_final.pdf

European Parliament (1999). *MIGRATION AND ASYLUM IN CENTRAL AND EASTERN EUROPE LIBE 104 EN*. Dostupné 23.11.2021 z https://www.europarl.europa.eu/workingpapers/libe/104/hungary_en.htm#N75back

Eurostat (2016). *Record number of over 1.2 million first time asylum seekers registered in 2015*. Dostupné 23.11.2021 z <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-euro-indicators/-/3-04032016-AP>

Evelyn L. Forget (2011). The Town with No Poverty: The Health Effects of a Canadian Guaranteed Annual Income Field Experiment. *Canadian Public Policy*, 37(3). doi: https://www.researchgate.net/publication/227387994_The_Town_with_No_Poverty_The_Health_Effects_of_a_Canadian_Guaranteed_Annual_Income_Field_Experiment

Evelyn L. Forget (2012). *The Case for Basic Income in Canada*. Dostupné 01.02.2022 z https://www.researchgate.net/publication/275648949_The_Case_for_Basic_Income_in_Canada

Evropská rada, Rada Evropské unie (2021). *Daně: unijní seznam nespolupracujících jurisdikcí*. Dostupné 25.11.2021 z <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/eu-list-of-non-cooperative-jurisdictions/>

Ferdosi, M., McDowell, T., Lewchuk, W., & Ross, S. (2020). *Southern Ontario's Basic Income Experience*. Dostupné 02.02.2022 z https://www.researchgate.net/publication/340129178_Southern_Ontario's_Basic_Income_Experience_Authors_Southern_Ontario's_Basic_Income_Experience

Forbes (2017). *Venezuela Defaults, What Now?*. Dostupné 04.11.2021 z <https://www.forbes.com/sites/francescoppola/2017/11/14/venezuela-defaults/#dea39642755e>

Forbes (2020). *Peníze pro všechny a zadarmo? Nepodmíněný příjem dělí ekonomy na dvě strany barikády*. Dostupné 22.11.2021 z <https://forbes.cz/penize-pro-vsechny-a-zadarmo-nepodmineney-prijem-deli-ekonomy-na-dve-strany-barikady/>

Forbes (2021). *Jeff Bezos dobyl vesmír. Po deseti minutách letu bezpečně přistál*. Dostupné 21.11.2021 z <https://forbes.cz/jeff-bezos-leti-do-vesmiru-sledujte-zivy-prenos-z-historickeho-startu/>

Government of Canada (2021). *HUMA Committee appearance binder: Appearance of Minister Hussen - March 16 2021*. Dostupné 02.02.2022 z <https://www.canada.ca/en/employment-social-development/corporate/reports/committee-binders/march-16-huma-hussen.html>

Government of Ontario (2017a). *Archived - Basic Income consultations: What we heard*. Dostupné 02.02.2022 z <https://www.ontario.ca/page/basic-income-consultations-what-we-heard>

Government of Ontario (2017b). *Archived - Ontario Basic Income Pilot*. Dostupné 02.02.2022 z <https://www.ontario.ca/page/ontario-basic-income-pilot>

Gregory C. Mason (2022). *Mincome*. Dostupné 01.02.2022 z <https://gregorymason.ca/mincome/>

Hrubec, M., Brabec, M., & Minářová, M. (2021). *Základní příjem ve světě, argumenty, experimenty, dějiny*. Praha, Česko: Nakladatelství epocha

Hum, D., & Simpson, W. (1991). *Income Maintenance, Work Effort, and the Canadian MINCOME Experiment*. Ottawa, Kanada: Canada Communication Group - Publishing

Independent (2021). *Could we embrace the four-day working week and all that it brings?* Dostupné 26.11.2021 z <https://www.independent.co.uk/voices/four-day-work-week-labour-covid-b1872079.html>

Jones, D., & Marinescu, I. (2019). *The Labor Market Impacts of Universal and Permanent Cash Transfers: Evidence from the Alaska Permanent Fund*. Dostupné 30.01.2022 z https://humcap.uchicago.edu/RePEc/hka/wpaper/Jones_Marinescu_2019_labor-market-impacts-universal-transfers.pdf

Jurečka, V. a kolektiv. (2017). *Makroekonomie*. (3., aktualizované a rozšířené vydání). Praha, Česko: Grada Publishing, a.s.

- Kangas, O. (2019). *First results from the Finnish basic income experiment*. Dostupné 03.02.2022 z <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=20846&langId=en>
- Kangas, O., & Kalliomaa-Puha, L. (2019). *The “Activation Model” in the Finnish unemployment protection system*. Dostupné 03.02.2022 z <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=20665&langId=en>
- Kangas, O., Jauhiainen, S., Simanainen, M. & Ylikännö, M. (2019). *The Basic Income Experiment 2017–2018 in Finland. Preliminary results*. Dostupné 03.02.2022 z https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161361/Report_The%20Basic%20Income%20Experiment%2020172018%20in%20Finland.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Kangas, O., Jauhiainen, S., Simanainen, M. & Ylikännö, M. (2020). *Suomen perustulokokeilun arviointi*. Dostupné 03.02.2022 z https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162219/STM_2020_15_rap.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Kleven, H., Jensen, A., & Agersnap, O. (2019). *The Welfare Magnet Hypothesis: Evidence From an Immigrant Welfare Scheme in Denmark*. Dostupné z https://www.henrikkleven.com/uploads/3/7/3/1/37310663/agersnap-jensen-kleven_welfaremagnets_oct2019.pdf
- Krebs, V., a kol. (2007). *Sociální politika*. (4. vyd.). Praha, Česko: ASPI, a.s.
- Lowrey, A. (2020). *Dejte lidem peníze: jak by základní nepodmíněný příjem mohl skoncovat s chudobou, revolučně proměnit povahu práce a přetvořit svět*. Praha, Česko: Argo
- Maaytová, A. Ochrana, F., & Pavel, J. (2015). *Veřejné finance v teorii a praxi*. Praha, Česko: Grada Publishing
- Macáková, L., a kolektiv. (2003). *Mikroekonomie, základní kurs*. (8. aktualizované vydání). Slaný, Česko: Melandrium
- Mach, M. (2001). *Makroekonomie II: pro magisterské (inženýrské) studium*. (3. vyd.). Slaný, Česko: Melandrium
- Maezawa Method (2022). *Basic Income Social Experiment*. Dostupné 05.02.2022 z <https://www.yusakumaezawa.com/en/>
- Maine Policy Review (2018). *Universal Basic Income: Policy Options at National, State, and Local Levels*. Dostupné 21.11.2021 z <https://digitalcommons.library.umaine.edu/mpr/vol27/iss2/5/>
- MDPI (2019). *Universal Basic Income and Inclusive Capitalism: Consequences for Sustainability*. Dostupné 18.11.2021 z <https://www.mdpi.com/2071-1050/11/16/4481/htm>
- Ministerstvo financí České republiky (2020). *Rozpočet na rok 2021 schválen*. Dostupné 23.11.2021 z <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2020/rozpocet-na-rok-2021-schvalen-39709>
- Ministerstvo průmyslu a obchodu (2020). *Těžba lithia na Cínovci bude v českých rukou. ČEZ získá 51 procent ve společnosti Geomet*. Dostupné 05.02.2022 z <https://www.mpo.cz/cz/rozcestnik/pro-media/tiskove-zpravy/tezba-lithia-na-cinovci-bude-v-ceskych-rukou--cez-ziska-51-procent-ve-spolecnosti-geomet--253714/>

- Mendelson, M. (2019). *Lessons from Ontario's Basic Income Pilot*. Dostupné 02.02.2022 z <https://maytree.com/wp-content/uploads/Lessons-from-Ontario%E2%80%99s-Basic-Income-Pilot.pdf>
- Ministerstvo financí České republiky (2021). *Státní rozpočet v kostce – 2021*. Dostupné 24.11.2021 z <https://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/rozpocet-v-kostce/statni-rozpocet-v-kostce-2021-41404>
- Ministerstvo práce a sociálních věcí (2021). *Sociální pojištění v roce 2021*. Dostupné 16.11.2021 z <https://www.mpsv.cz/socialni-pojisteni>
- Ministerstvo vnitra České republiky (2014). *Informace ve věci „kupování hlasů“*. Dostupné 22.11.2021 z <https://www.mvcr.cz/volby/soubor/info-na-web-3711620-pdf.aspx>
- OECD (2016). *Automation and Independent Work in a Digital Economy*. Dostupné 05.02.2022 z <https://www.oecd.org/els/emp/Policy%20brief%20-%20Automation%20and%20Independent%20Work%20in%20a%20Digital%20Economy.pdf>
- OECD (2021). OECD releases Pillar Two model rules for domestic implementation of 15% global minimum tax. Dostupné 06.03.2022 z <https://www.oecd.org/tax/beps/oecd-releases-pillar-two-model-rules-for-domestic-implementation-of-15-percent-global-minimum-tax.htm>
- Official Alaska State Website (2022). *ELIGIBILITY REQUIREMENTS*. Dostupné 29.01.2022 z <https://pfd.alaska.gov/eligibility/eligibility-requirements>
- Pilotprojekt Grundeinkommen (2022). Die Studie ist gestartet!. Dostupné 06.02.2022 z <https://www.pilotprojekt-grundeinkommen.de/>
- Pirátská strana (2021a). *Finance*. Dostupné 25.11.2021 z <https://www.pirati.cz/program/psp2017/finance/>
- Pirátská strana (2021b). *Piráti a daňové optimalizace*. Dostupné 25.11.2021 z <https://www.pirati.cz/program/temata/danove-uniky/>
- Pirátská strana (2022). *Přehled dávek*. Dostupné 04.04.2022 z <https://socialnisystem.pirati.cz/davky/prehled/>
- Scribd (2017). *ESP Alaska PFD Phone Survey Executive Summary Spring 2017*. Dostupné 30.01.2022 z <https://www.scribd.com/document/352375988/ESP-Alaska-PFD-Phone-Survey-Executive-Summary-Spring-2017>
- Sčítání 2021 (2022). *Věková struktura*. Dostupné 31.03.2022 z <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/vekova-struktura>
- Shaxson, N. (2019). Tackling Tax Havens. *FINANCE & DEVELOPMENT* 56(3). Dostupné 06.03.2022 z <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2019/09/pdf/tackling-global-tax-havens-shaxon.pdf>
- Simpson, W., Mason, G., & Godwin, R. (2017). The Manitoba Basic Annual Income Experiment: Lessons Learned 40 Years Later. *Canadian Public Policy*, 43(1), 85-104. doi: https://www.umanitoba.ca/media/Simpson_Mason_Godwin_2017.pdf

- Social Security (2021). *Thomas Paine – Agrarian Justice*. Dostupné 05.11.2021 z <https://www.ssa.gov/history/paine4.html>
- Svobodní (2022). *Politický program Svobodných*. Dostupné 30.01.2022 z <http://web.svobodni.cz/politicky-program/>
- Šebestík, I. (2002). *Esej o principu populace*. Praha, Česko: Kosmas
- The Alaska State Legislature (2022). *THE CONSTITUTION OF THE STATE OF ALASKA*. Dostupné 29.01.2022 z http://www.legis.state.ak.us/basis/folioproxy.asp?url=http://www.jnu01.legis.state.ak.us/cgi-bin/folioisa.dll/acontxt/query=*/doc/{@121}?next
- The Alaska State Legislature (2017). *THE PERMANENT FUND DIVIDEND*. Dostupné 29.01.2022 z http://www.akleg.gov/basis/get_documents.asp?session=30&docid=14183
- The Borgen Project (2017). *HOW BOLSA FAMÍLIA SLASHED BRAZIL'S POVERTY RATE*. Dostupné 05.02.2022 z <https://borgenproject.org/brazils-poverty-rate/>
- The Borgen Project (2018a). *UNIVERSAL BASIC INCOME IN INDIA*. Dostupné 05.02.2022 z <https://borgenproject.org/universal-basic-income-in-india-2/>
- The Borgen Project (2018b). *UNIVERSAL BASIC INCOME IN IRAN*. Dostupné 05.02.2022 z <https://borgenproject.org/universal-basic-income-in-iran/>
- The Borgen Project (2021). *EXAMINING UNIVERSAL BASIC INCOME IN KENYA*. Dostupné 05.02.2022 z <https://borgenproject.org/universal-basic-income-in-kenya/#:~:text=For%20long%2Dterm%20recipients%2C%20every,per%20day%2C%20for%20two%20years>
- The Econometric Society (2011). *Supplement to "What Explains the 2007-2009 Drop in Employment?"*. Dostupné 30.01.2022 z <https://www.econometricsociety.org/content/supplement-what-explains-2007-2009-drop-employment>
- University of Manitoba (2017). *Mincome Data Excel Files*. Dostupné 01.02.2022 z https://dataverse.lib.umanitoba.ca/dataverse/Mincome_Data
- University of Oxford (2013). *The Future of Employment: How susceptible are jobs to computerisation?*. Dostupné 21.11.2021 z <https://www.oxfordmartin.ox.ac.uk/publications/the-future-of-employment/>
- Urbánková, E., & Hřebík, F. (2016) *Vliv vzdělanostní úrovně na kriminalitu obyvatelstva*. Dostupné 05.02.2022 z <https://docplayer.cz/14827000-Vliv-vzdelanostni-urovne-na-kriminalitu-obyvatelstva.html>
- Ústecký kraj (2012). *Problémová analýza Ústeckého kraje 2011*. Dostupné 20.11.2021 z https://www.kr-ustecky.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=450018&id=1666196&n=problemova%2DAnalýza%2DÚsteckého%2DKraje%2D2011
- Van Parijs, P., Hrubec, M., Brabec, M., a kol. (2007). *Všeobecný základní příjem: právo na lenost, nebo na přežití?* Praha, Česko: Filosofia
- Vimeo (2021). *How is the Alaska Permanent Fund Structured?*. Dostupné 29.01.2022 z <https://vimeo.com/476403247>

Watson, B., Guettabi, M., & Reimer, M. (2018). *Universal Cash and Crime*. Dostupné 30.01.2022 z: <http://www.mnreimer.com/uploads/1/3/4/0/13406528/universal-cash-crime.pdf>

Zákony pro lidi (2021). *Zákon č. 582/1991 Sb.; Zákon České národní rady o organizaci a provádění sociálního zabezpečení*. Dostupné 16.11.2021 z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-582>

Seznam zkratek

APFC – Společnost pro aljašský permanentní fond

CG – kontrolní skupina

ČSÚ – Český statistický úřad

MFCR – Ministerstvo financí České republiky

MPO – Ministerstvo průmyslu a obchodu

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

NZP – nepodmíněný základní příjem

OECD – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

UBI – universal basic income, nepodmíněný základní příjem

US – Spojené státy americké

TG –testovaná skupina

Seznam tabulek

Tab. 1: Vývoj dividendy, Aljaška	33
Tab. 2: Předběžná studie, Finsko – zaměstnanost, vyplácené přídavky	47
Tab. 3: Předběžná studie, Finsko – změna v sociálních aspektech.....	48
Tab. 4: Předběžná studie, Finsko – vnímaný zdravotní stav	48
Tab. 5: Srovnání zaměstnanosti při experimentu – Finsko.....	49
Tab. 6: Vývoj zaměstnanosti dle typu rodiny	50
Tab. 7: Výpočet shody vzorku s populací.....	57
Tab. 8: Propočet návrhu NZP	62
Tab. 9: Analýza spokojenosti se zaměstnáním	69

Seznam obrázků

Obr. 1: Lorenzova křivka ČR	13
Obr. 2: Vývoj produktivity práce a příjmů v US	14
Obr. 3: Vývoj příjmů v US dle jednotlivých skupin.....	15
Obr. 4: Phillipsovy křivky	16
Obr. 5: Vývoj imigrace Dánska mezi lety 1980-2017	25
Obr. 6: Historický vývoj Aljašského fondu	32
Obr. 7: Definování testovacích skupin Mincome	36
Obr. 8: Výpočet podpory v programu Mincome	37
Obr. 9: Vývoj zápisů do 12. ročníků, Dauphin	38
Obr. 10: Vývoj počtu hospitalizací, Dauphin	39
Obr. 11: Garantované částky v programu OBIP.....	41
Obr. 12: Změna v obecném zdravotním stavu v porovnání před experimentem.....	42
Obr. 13: Změna četnosti stresu a úzkosti	42
Obr. 14: Změna kvality bydlení	43
Obr. 15: Schopnost splácet dluhy v rámci experimentu	43
Obr. 16: Zahájení osobního rozvoje v rámci experimentu	44
Obr. 17: Změna zaměstnaneckého statutu v rámci experimentu	44
Obr. 18: Základní odpovědi průzkumu	57
Obr. 19: Porovnání rozhodnutí o ne/přijetí NZP	58
Obr. 20: Rozhodnutí o naložení s dávkou NZP	59
Obr. 21: Struktura rozhodnutí o spoření na základě platu	59
Obr. 22: Rozhodnutí o změně priorit při pobírání NZP	60

Seznam příloh

Příloha A: Vzor dotazníku

Příloha A: Vzor dotazníku z Google Forms

Dotazník - nepodmíněný základní příjem

Dotazník je orientován na otázky nepodmíněného základního příjmu (dále jako "NZP") v návaznosti k diplomové práci na stejné téma. Jeho cílem je zjištění, zda je o jeho zavedení v rámci ČR zájem a za jakých podmínek.

Dotazník je anonymní, jeho vyplnění by Vám nemělo zabrat více než 5 minut. Sběr e-mailových adres slouží výhradně ke kontrole duplicitních odpovědí, nemá žádné další marketingové účely.

Máte-li možnost, prosíme vás o pomoc s vyplněním i s vašimi bližními, hlavně pro skupinu 65 let a více. (například se založením verifikační adresy) I jejich názor je pro nás velmi důležitý, ale z důvodu omezených možností se k nám nedostane.

Pokud jste se s problematikou základního příjmu nesetkali, připravili jsme pro Vás základní informace zde: (5 minut čtení)

<https://docs.google.com/document/d/1LByevKvR9ZSFevpswoYBIPDeBYvzFhMaS-uZ7IACipQ/>

Děkujeme Vám za čas, který jste nám při vyplnění věnovali!

radek.ookami@gmail.com [Switch accounts](#)

*Required

Email *

Your email address

[Next](#)

[Clear form](#)

This form was created inside Západočeská univerzita v Plzni. [Report Abuse](#)

Google Forms

Dotazník - nepodmíněný základní příjem

radek.ookami@gmail.com [Switch accounts](#)

*Required

Obecné dotazy

1) Setkali jste se již někdy s pojmem „nepodmíněný základní příjem“? *

- Ano
- Ne
- Nejsem si jist/a

2) Víte, co si pod tímto pojmem představit? *

- Ano
- Ne
- Nejsem si jist/a

3) V případě referenda, jak byste hlasovali pro zavedení NZP? *

- Přijmout
- Nepřijmout
- Nejsem si jist/a

[Back](#)

[Next](#)

[Clear form](#)

Dotazník - nepodmíněný základní příjem

radek.ookami@gmail.com [Switch accounts](#)

*Required

Nastavení NZP

4) Pokud by NZP měl být zaveden, (tedy i v případě rozhodnutí o „Nepřijetí“ v otázce 3), v jakém rozmezí by podle Vás měla být jeho výše? *

- Méně než 3'860 CZK (životní minimum)
- 3'861 CZK - 8'100 CZK (50% minimální mzdy)
- 8'101 CZK - 12'150 CZK (75% minimální mzdy)
- 12'151 CZK - 16'500 CZK (50% mediánu mezd)
- 16'501 CZK - 18'750 CZK (50% průměrné mzdy)
- Více než 18'750 CZK

5) Měla by tato částka být pro všechny stejná bez rozdílu věku? (tj. mají například osoby mladší 18 let dostávat stejnou částku jako dospělí, důchodci?) *

- Ano
- Ne, částka by měla být přizpůsobena věku
- Nejsem si jist/a

6) Měli by držitelé průkazu ZTP pobírat vyšší dávku NZP či stejnou? *

- Stejnou
- Vyšší
- Nejsem si jist/a

[Back](#)

[Next](#)

[Clear form](#)

Dotazník - nepodmíněný základní příjem

radek.ookami@gmail.com [Switch accounts](#)

*Required

Vliv NZP na rozhodování

7) V případě pobírání NZP dle Vámi zvolené výše, změnili byste své priority? *

- Pravděpodobně bych nic neměnil/a
- Spíše bych změnil/a zaměstnání
- Přestal/a bych vyhledávat zaměstnání/podnikat úplně
- Uvažoval/a bych o dalším/vyšším studiu
- Více bych uvažoval/a o založení rodiny
- Věnoval/a bych se dobročinné činnosti, nechal/a bych se zaměstnat v sociálních službách
- Začal/a bych podnikat
- Začal/a bych se věnovat kreativní činnosti
- Nejsem si jist/a

8) Změnilo by se Vaše nákupní chování v případě pobírání NZP každý měsíc? *

- Ano, zvýšil/a bych svou spotřebu
- Ano, změnil/a bych strukturu nákupu (např. kvalitnější zboží, pořízení nové pračky, apod.)
- Ne, dodatečné peníze bych spíše spořil/a
- Nejsem si jist/a

9) Zvažovali byste změnu bydliště v rámci ČR v případě zavedení NZP? *

- Ano, přestěhoval/a bych se do "levnějšího" kraje
- Ano, přestěhoval/a bych se do "dražšího" kraje
- Ne
- Nejsem si jist/a

[Back](#)

[Next](#)

[Clear form](#)

Dotazník - nepodmíněný základní příjem

radek.ookami@gmail.com [Switch accounts](#)

Základní informace

Údaje v této sekci pomáhají zpřesnit výsledky průzkumu. V důsledku jejich citlivosti jsou nepovinné a nemusíte na ně odpovídat.

10) Pohlaví

- Muž
- Žena

11) Věk

- 17 let či méně
- 18-24
- 25-34
- 35-44
- 45-54
- 55-64
- 65 let či více

12) Rodinný stav

- Svobodný/á
- Ženatý/vdaná
- Rozvedený/á
- Ovdovělý/á

13) Počet vyživovaných dětí

- 0
- 1
- 2
- 3 a více

14) Nejvyšší dosažená úroveň vzdělání

- Základní a neukončené
- Učňovské a střední bez maturity
- Střední s maturitou vč. vyššího
- Vysokoškolské

15) Současný převládající zdroj příjmů

- Nezaměstnaný/á
- Dlouhodobě nezaměstnaný/á (déle než 1 rok)
- Pouze studující
- Zaměstnanecký poměr
- Podnikání, podnikání při zaměstnání
- Jiné (Starobní důchodce, matka na rodičovské, žena v domácnosti, apod.)

16) Měsíční hrubý příjem

- Méně než 16'000 CZK
- 16'001 CZK – 35'000 CZK
- 35'001 CZK – 60'000 CZK
- Více než 60'001 CZK

17) Jste držitelem ZTP?

- Ano
- Ne

18) Bydliště (kraj)

- Hlavní město Praha
- Středočeský kraj
- Jihočeský kraj
- Plzeňský kraj
- Karlovarský kraj
- Ústecký kraj
- Liberecký kraj
- Královéhradecký kraj
- Pardubický kraj
- Kraj Vysočina
- Jihomoravský kraj
- Olomoucký kraj
- Zlínský kraj
- Moravskoslezský kraj

[Back](#)

[Submit](#)

[Clear form](#)

Abstrakt

Proch, R. (2022). *Nepodmíněný základní příjem jako možný nástroj řešení ekonomické krize* (Diplomová práce), Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta ekonomická, Česko.

Klíčová slova: negativní daň z příjmu, nepodmíněný základní příjem, nezaměstnanost, rozdělení důchodů, sociální systém

Nepodmíněný základní příjem má své kořeny v historii lidstva již několik set let, přesto s ním však není většina lidí obeznámena. V důsledku vývoje v posledních dekádách se o této myšlence začíná více hovořit jako o možném řešení ekonomických krizí. Historicky proběhlo pouze několik málo experimentů v malém počtu států, které se na svém území nejenom snažily myšlenku nepodmíněného příjmu rozšířit, ale také zjistit, jaké má reálné dopady na obyvatelstvo. Úkolem této práce je podat čtenáři základní informace a historii nepodmíněného základního příjmu, analyzovat významné experimenty, které byly historicky realizovány, prokázat pozitivní přínosy nepodmíněného příjmu. Výzkum bude proveden při využití převážně zahraničních elektronických zdrojů. V případě prokazatelných výsledků bude na základě zjištěných dat proveden vlastní návrh experimentu s nepodmíněným základním příjmem na území České republiky tak, aby jej bylo možné reálně aplikovat. Pro lepší určení vhodného nastavení bude provedeno dotazníkové šetření na náhodném vzorku obyvatel.

Abstract

Proch, R. (2022). *Universal basic income as a possible solution for the economic crisis*. (Master's Thesis). University of West Bohemia, Faculty of Economics, Czech Republic.

Key words: negative income tax, universal basic income, unemployment, income distribution, social system

Unconditional basic income has its roots in human history for several hundred years, however most people are not familiar with it. As a result of developments in recent decades, the idea is being discussed more as a possible solution for the economic crises. Historically, there have been only a few experiments in a small number of countries that have not only tried to spread the idea of unconditional income within their territory, but also to see what real effects it has on the population. The purpose of this paper is to provide the reader with background information and history of unconditional basic income, to analyse the major experiments that have been historically implemented, and to demonstrate the positive benefits of unconditional income. The research will be conducted using mostly foreign electronic sources. In the case of proven results, the data will be used to design an experiment with unconditional basic income on the territory of the Czech Republic so that it can be realistically applied. In order to better determine the appropriate setting, a questionnaire survey will be conducted on a random sample of the population.